ВЫДАННЕ АСВЕТНІКАЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

Настаўніцкая газета

Выходзіць з 20 снежня 1945 года

№ 107(5289)
Аўторак, 18 верасня 2001 года

Кошт у розніцу — 80 руб.

Мінскаму інстытуту кіравання — 10 год

Укладваць грошы ў адукацыю — выгадна

Мінскі інстытут кіравання з'яўляецца адной з лепшых прыватных ВНУ краіны. Паўтары тысячы выпускнікоў выйшлі з яго сцен. Студэнцкі гарадок, які рэктар Мікалай Васільевіч Суша мае намерператварыць у маленькі Кембрыдж, ужо сёння, здаецца, самы ўтульны і прыгожы куток Заводскага раёна сталіцы.

Калі я пыталася ў рэктара, чаго дасягнуў інстытут за дзесяць год, то была ўпэўнена, што ён раскажа пра студэнцкі гарадок, які інтэнсіўна будуецца, пра шыкоўную матэрыяльна-вучэбную базу, пра калектыў аднадумцаў... Але Мікалай Васільевіч Суша сказаў: "Галоўнае — мы дасягнулі прызнання".

— Калі назваць складнікі нашага поспеху, то інстытут набыў добрую матэрыяльна-тэхнічную базу, мае свае вучэбныя карпусы. Сёння ў нас 8 будынкаў, 7 з іх — вучэбныя, а адзін прызначаны для стварэння сацыяльнага комплексу (там будзе медыка-аздараўленчы цэнтр).

Дасягнулі мы і высокай тэхналогіі выкладання. Вельмі хутка ў інстытуце пачне працаваць сваё кабельнае тэлебачанне. З яго дапамогай унікальныя лекцыі запрошаных прафесараў могуць слухаць і бачыць адначасова 650 студэнтаў, а пасля — і пытанні задаць.

Цяпер мы ўжо маем спадарожнікавае тэлебачанне, відэа- і аўдыёкласы, сучасныя лінгафонныя, камп'ютэрныя класы, тыпаграфію...

Заканчваем рэканструкцыю мансарднага паверха ў галоўным корпусе інстытута, дзе размесціцца вялікая чытальня на 250 месцаў для студэнтаў і 80 месцаў для прафесарска-выкладчыцкага складу. Будзе вялікае кнігасховішча, што дазволіць нам купляць больш літаратуры.

— Размах і тэмпы рэканструкцыі інстытуцкіх карпусоў уражваюць. На пачатку лета, калі я была ў вас, усё тут выглядала інакш. Кажуць, што толькі ў галоўным корпусе на рэканструкцыі працуюць 100 будаўнікоў?..

— Спачатку ўзнікае ідэя, ці хутчэй — аб'ектыўная патрэбнасць у вучэбных плошчах або ў іх мадэрнізацыі. Інтэр'еры і знешні выгляд установы павінны адпавядаць сусветным стандартам.

Паміж ідэяй і вынікам стаяць людзі. І сёння ў нас працуюць больш за 100 будаўнікоў. У інстытуце створана і ўласнае будаўнічае падраздзяленне. Гэта людзі з вышэйшай спецыяльнай адукацыяй — інжынеры, архітэктар, дызайнер, мастак, кветкавод... І будаўніцтва ў нас ідзе сапраўды вялікімі тэмпамі.

Усе будынкі мы рэканструіруем вельмі сур'ёзна. Робім не проста касметычны рамонт, каб прыгожа выглядала, а грунтоўна перарабляем усё, пачынаючы ўмацаваннем падмуркаў і дахавых сістэм, разбураючы старыя ненадзейныя канструкцыі, ставім усё новае, моцнае, сучаснае — вокны ПВХ, металачарапіцу, граніт... Гэта ўсё матэрыялы даўгавечныя, эстэтычныя і паслужаць людзям многія дзесяцігоддзі.

— Са слоў вашага прарэктара ведаю, што сёлета вы не давалі ніякай рэкламы інстытута. І пры гэтым летам у вас быў "аншлаг". Дзе шукаеце сваіх абітурыентаў?

— У нас ішоў двойчы рэкламны радок на шостым канале, але хутка мы зразумелі, што ў гэтым няма неабходнасці. Падчас прыёмнай кампаніі былі дні, калі мы прымалі да ста чалавек.

Большую плынь мы залічылі яшчэ да пачатку ўступных экзаменаў у дзяржаўныя ВНУ. А таму не хацелася б каб думалі, што да нас ідуць няўдачнікі, каму не пашанцавала там. Нас ведаюць праз падрыхтоўчыя курсы, ад старшакурснікаў, ад выпускнікоў (іх ужо 1,5 тысячы) і ідуць у наш інстытут мэтанакіравана. Гэта пацвярджае і тое, што пераважная большасць нашых абітурыентаў мае ў атэстаце сярэдні бал 4,5 і вышэй. Ёсць сярод іх і медалісты.

Сёлета мы прынялі на першы курс 2,5 тысячы юнакоў і дзяўчат. А ўсяго ў нас цяпер вучыцца больш за 5 тысяч студэнтаў.

Нагадаю, што ў нашым інстытуце аплата на дзённым аддзяленні складае 550 умоўных адзінак у год. Дзве спецыяльнасці, звязаныя з вывучэннем замежных моў, "каштуюць" трохі болей — 650. І аплата на завочным аддзяленні складае 450 умоўных адзінак. Такі невысокі кошт навучання, у параўнанні з іншымі ВНУ, безумоўна, прываблівае моладзь у наш інстытут.

Вабіць сюды студэнтаў і добрая матэрыяльна-вучэбная база, а таксама тое, што ў інстытуце сфарміраваны і працуе прафесійны прафесарска-выкладчыцкі калектыў. Сёння ў нас штатна працуюць 18 прафесараў, дактароў навук, 70 кандыдатаў навук, дацэнтаў. А ўсяго ў нашым штаце каля 150 вучоных — прафесараў і выкладчыкаў. Запрашаем, вядома ж, спецыялістаў і з іншых ВНУ, практыкаў.

Маладым людзям, якія налета хацелі б паступіць да нас на вучобу, можна параіць паклапаціцца пра сваё паступленне ўжо цяпер і прайсці нашы падрыхтоўчыя курсы. Яны пачнуць працаваць з 1 кастрычніка. На дзённай форме навучанне доўжыцца адзін месяц, на завочнай — любы набходны тэрмін. Але пасля іх завяршэння слухачы могуць быць упэўнены, што стануць студэнтамі нашага інстытута.

— Што Вас хвалюе як рэктара?

— Мяне хвалюе многае — і будучыня развіцця прыватных ВНУ, і тое, як будзе вызначана дзяржаўная палітыка ў дачыненні да сектара платнай адукацыі. Мяне хвалюе, каб мой інстытут не страціў свайго твару. Каб ён

(Працяг на 2-й стар.)

Створаны кафедры

Пярэдадзень новага навучальнага года ў сярэдняй школе № 2 Фаніпаля быў для настаўнікаў азнаменаваны педсаветам "Педагагічная падтрымка — стратэгія і тактыка адукацыі XXI стагоддзя".

Аналітычны даклад дырэктара школы Аляксандра Васількевіча, прысвечаны вынікам мінулага навучальнага года, адначасова з'явіўся прадметнай перадумовай і зарукай паспяховага зыходу года сёлетняга.

Вынікі ўражваюць. Пяць працэнтаў ад агульнай колькасці вучняў закончылі школу на выдатна, 44 — на "4" і "5", другагодніцтва няма і ў паміне.

Сказалі сваё слова і выпускнікі, красамоўна пацвердзіўшы якасць работы педкалектыву. З 70 вучняў-выпускнікоў 11-х класаў 24 сталі студэнтамі ВНУ, 14 — сярэдніх спецыяльных навучальных установаў, 16 — ПТВ.

Школа працавала па дыферэнцыяванаму плану, заявіў пра сябе ліцэйскі клас, як і класы грамадска-эканамічнага, прыродазнаўча-геаграфічнага, фізіка-матэматычнага профіляў, замежнай мовы.

Важкі ўнёсак у агульны поспех, зразумела, зрабілі настаўнікі. З 77 педагогаў школы 70 маюць вышэйшую адукацыю, 55 — вышэйшую і першую прафесійную катэгорыі.

Школа стала ў раёне эксперыментальнай пляцоўкай па ўкараненні новых педтэхналогій. Дарэчы, у эксперыменце было задзейнічана 27 настаўнікаў, кожны з якіх распрацаваў праграму на пяць гадоў. Створаны і прадметна зарэкамендавалі сябе навукова-даследчыя кафедры.

Творчы пошук педагогаў падсумавалі навукова-практычная канферэнцыя, адкрытыя ўрокі, дні адкрытых дзвярэй для бацькоў вучняў.

Вопыт работы фаніпальскіх педагогаў, іх творчы пошук своечасова заўважыў і падтрымаў аддзел адукацыі Дзяржынскага райвыканкама. Менавіта школа № 2 Фаніпаля паслужыла месцам правядзення шэрагу семінараў.

Тамара ШАЎЧЭНКА,
наш няштатны карэспандэнт.

Надрукуем у IV квартале

У красавіку — маі 2001 г. у рэспубліцы прайшло арганізаванае Рэспубліканскім інстытутам кантролю ведаў цэнтралізаванае тэсціраванне выпускнікоў агульнаадукацыйных школ па беларускай і рускай мовах, матэматыцы, фізіцы. Многія з амаль 32000 вучняў, якія прынялі ўдзел у тэсціраванні, заявілі яго вынікі ў якасці адзнак выпускных экзаменаў у школах або ўступных экзаменаў у ВНУ, ССНУ, ПТВ.

З мэтай азнаямлення шырокай грамадскасці з новымі формамі кантролю ведаў, якія праходзяць эксперыментальнае апрабаванне ў Рэспубліцы Беларусь і Расійскай Федэрацыі, у кастрычніку 2001 года "Настаўніцкая газета" плануе апублікаваць у спецыяльным выпуску варыянты тэкставых заданняў, якія прапаноўваліся на цэнтралізаваным тэсціраванні 2001 года ў нашай краіне, а таксама варыянты адзінага Дзяржаўнага экзамена па біялогіі, грамадазнаўстве, рускай мове, фізіцы, матэматыцы, хіміі, які праводзіўся ў Расіі.

Прымаем заяўкі на спецвыпуск ад арганізацый і ўстаноў па адрасе: 220054 г.Мінск, вул.Захарава, 42, рэдакцыя "Настаўніцкай газеты". Кошт аднаго экзэмпляра — 320 рублёў. Для падпісчыкаў "Настаўніцкай газеты" — БЯСПЛАТНА. Даведкі па тэлефонах: 2-36-40-63, 2-36-53-22 (таксама факс).

"Хачу стаць Шварцэнегерам!",
альбо Ці самы лёгкі прадмет фізкультура?

Так можа сказаць толькі непрафесіянал, той, хто не мае ўяўлення пра тыя цяжкасці, з якімі сутыкаецца настаўнік фізічнага выхавання. Нагадаю толькі некаторыя з іх: тэхніка бяспекі, набыццё спартыўнага інвентару, дастаўка вучняў на спаборніцтвы і г.д.

Самае галоўнае, на маю ўласную думку і калег па працы, — вызначыць стан здароўя вучняў, а адсюль і дапушчальныя нагрузкі, якія неабходна выказаць імі на ўроку. Гэта праблема праблем. Вядомы факт, што ў краіне ёсць лятальныя зыходы на ўроках фізічнай культуры. Статыстыка сумная.

Не сакрэт, што стан здароўя нашых дзяцей жадае лепшага. Пэўна, Чарнобыль робіць сваю справу. Але ці зможам мы змяніць сітуацыю ў перспектыве.

Карыстаючыся данымі медыцынскага агляду, мы вызначаем нагрузку для асноўнай медыцынскай групы. Улічваючы індывіуальны падыход, дакладна размяркоўваем яе (нагрузку) па частках урока. Праз пэўны прамежак часу заўважаем на тварах вучняў ўсе прыкметы пяратамлення, рухі раскаардынаваны. Пры правядзенні пульсаметрыі ўсё становіцца на свае месца. Вучань — хворы. Яго неабходна залічыць калі не ў спецгрупу, дык у падрыхтоўчую — дакладна. Гэта гаворыць пра тое, што медыцынскі агляд вучняў праводзіцца фармальна, як кажуць, на вока, што вельмі небяспечна. Праслухоўванне лёгкіх і сэрца без нагрузкі, славеснае апытанне не можа даць поўнай карціны аб сапраўдным стане здароўя дзіцяці. І не віна ў гэтым тых жа ўрачоў, якія не маюць магчымасці выкарыстаць сучасную дыягнастычную апаратуру для прафілактыкі хвароб і вызначэння тых нагрузак, якія прымальныя для таго ці іншага дзіцяці.

Прычына банальная — гэтай апаратуры проста не існуе ў наяўнасці. І мы з горыччу павінны канстатаваць, што сітуацыя тут у бліжэйшы час карэнным чынам не зменіцца.

У канчатковым выпадку, маючы на руках паперу аб тым, што вучань уваходзіць у асноўную групу, а на самай справе падрыхтоўчую ці нават медыцынскую, мы тым самым можам садзейнічаць прагрэсу той ці іншай хваробы.

"Мядзведжую паслугу" тут аказваюць іншы раз і бацькі. Адны з іх, каб паказаць усім, што іх дзіця выглядае ў параўнанні з другімі не горш, а нават лепш, заведама ўводзяць у зман настаўніка. У першую чаргу гэта датычыць такіх распаўсюджаных хвароб як піеланефрыт, анурэз, гастрыт і г.д.

Зусім, часам, не зразумела, як можа іншы бацька прасіць даваць нагрузку яго дзіцяці, як усім, пасля перанесенай аперацыі на сэрцы, спасылаючыся на вусны дазвол дзіцячага ўрача. Блага, што ў той час падвярнуліся курсы павышэння кваліфікацыі і там падказалі як выйсці з гэтай сітуацыі. Зараз жа, пасля некалькіх месяцаў, прайшоўшых з таго часу, высветлілася, што вучню патрэбна было абмяжоўваць нагрузкі не толькі ў школе, але і дома. Давер аднаму з урачоў, не спецыялісту ў кардыялогіі, прывёў да таго, што дзіцяці неабходна паўторная аперацыя.

Другія бацькі наадварот з кагорты тых, якія, калі так можна сказаць, "шукаюць" хваробы ў сваіх дзяцей. Асабліва гэта датычыць бацькоў дзяцей, якія маюць празмерную вагу ці адхіленні ў развіцці тых ці іншых фізічных якасцей. На практыцы ж аказваецца, што такія вучні пры паслядоўным размеркаванні нагрузак і дыферэнцыяваным падыходзе з цягам часу пазбаўляюцца непаўнацэннасці.

Вельмі прыемна працаваць з бацькамі, якія пры праверцы даюць аб'ектыўную ацэнку стану свайго дзіцяці.

Як жа мы можам рашыць гэтую праблему? Па-першае, патрэбна весці індывідуальныя карткі ці журналы, у якіх адлюстроўваць як фізічныя паказчыкі, так і тыя адхіленні, якія праяўляюцца на ўроках, асабліва ў вучняў падрыхтоўчай групы. Па-другое, даныя індывідуальных картак ці журналаў, якія выклікаюць насцярожанасць, неабходна прадстаўляць медыцынскім работнікам пры аглядах вучняў. Гэта можна зрабіць самому, а пры магчымасці перадаваць праз класных кіраўнікоў ці іншых асоб, якія адказваюць за медагляд дзяцей.

Бацькі, якія запэўніваюць, што іх дзеці пры наяўнасці хранічных захворванняў ці пасля перанесеных хвароб могуць вытрымаць нагрузку, якую ён жадае ці роўную з астатнімі, павінны прадставіць даведку ад урача і распіску. Распіску трэба патрабаваць асабліва тады, калі даведка прадстаўляецца, а на справе відаць, што вучням жартаваць нагрузкамі катэгарычна забаронена. Бо пры самым нязначным павелічэнні гэтай самай нагрузкі праяўляюцца ўсе прыкметы. На мой погляд, асаблівую ўвагу неабходна ўдзяліць вучням 7 — 8 класаў. Гэта кантынгент асаблівай рызыкі. Спецыялістамі такі ўзрост называецца пераходным. Для яго характэрны палавое паспяванне, узмоцнены рост, адставанне ў росце сэрца, псіхалагічная пераўзбуджанасць. Гэты ўзрост адметны яшчэ і тым, што вучні, асабліва юнакі, пераацэньваюць свае магчымасці, хочуць быць падобнымі да вядомых кінагерояў — Шварцэнегера, Сталоне , Клода Вандама, Бруса Лі і інш. І часцяком хаваюць свае недамаганні. Настаўнік жа павінен, нягледзячы на тое, што назіраецца некаторы спад у параўнанні з папярэднім класам, не фарсіраваць адставанне, падыгрываючы амбіцыям дзяцей, а скрупулёзна, крок за крокам дэферэнцыявана дазіраваць як нагрузку, так і іх адпачынак. Уласныя назіранні на працягу дзесяці гадоў (час правядзення залікаў у 9 класах) паказалі, што шлях гэты правільны. Вучні-выпускнікі здаюць залікі толькі на "5".

Метадычная літаратура па практыкаваннях пры тых ці іншых захворваннях, асабліва хранічных, павінна быць даступнай кожнаму настаўніку фізічнай культуры. Бо часта мы знаёмімся з ёю павярхоўна, толькі бываючы на курсах перападрыхтоўкі. Гэта літаратура павінна стаць настольнай кнігай кожнага.

І, нарэшце, апошняе. Пры выкананні ўсіх патрабаванняў гарантыі аб рэальным стане здароўя нашых вучняў, нават, маючы нядрэнныя веды па спартыўнай медыцыне, фізіялогіі і біялогіі, без спецыяльнай дыягнастычнай апаратуры даць нельга. Чым хутчэй яна з'явіцца не толькі ў гарадах, але і ў вёсках, тым большым будзе працэнт здаровых дзяцей, тым менш будзе камісаваных на прызыўных участках. Нам жа, настаўнікам фізічнай культуры, не прыйдзецца хадзіць па вострым лязы нажа, увесь час думаючы аб тым, каб не пашкодзіць нашым дзецям.

Аляксандр ЯРМОЛЕНКА,
настаўнік фізічнай культуры Хлупінскай базавай школы. Жыткавіцкага раёна.

Пра што б хацелася сказаць на II з'ездзе настаўнікаў

Чаму праца настаўніка не ацэньваецца па справядлівасці?

Сёлета мне споўнілася 55 гадоў. За 36 гадоў працы ў школе я ніколі не здрадзіла сваёй прафесіі, любіла і цяпер вельмі люблю дзяцей і свой прадмет. Пасля адпачынку з нецярплівасцю чакала сустрэчы з дзецьмі, калегамі.

У жыцці і ў працы ў мяне было шмат узлётаў. Былі і падзенні. Пачынала працаваць у сельскай школе звычайнай настаўніцай. Там жа асвоіла працу выхавацеля, намесніка дырэктара і дырэктара школы.

Колькі хваляванняў і перажыванняў было ў маладой сельскай настаўніцы, калі ў 1975 годзе па выніках атэстацыі мне прысвоілі званне "старшы настаўнік". З усёй рэспублікі нас тады было ўсяго некалькі чалавек (колькі, я ўжо не памятаю), і мы сустракаліся з міністрам адукацыі Беларускай ССР М.Мінкевічам.

Колькі спраў зроблена! Колькі дадзена адкрытых урокаў для калег і іншых работнікаў адукацыі розных узроўняў! Кожны ўрок — адкрыццё для сябе і іншых.

Пасля пятнаццаці гадоў працы ў сельскай школе мяне перавялі ў Крычаў загадчыкам райана. На гэтай пасадзе я адпрацавала тры з паловай гады, пасля чаго зразумела, што маё месца — у школе. З 1988 года працую настаўніцай у сярэдняй школе № 3 Крычава.

Сваёй любімай справе я аддавала сябе да канца. У мяне двое сыноў, гадавала і выхоўвала іх мая маці, якая жыла разам з намі. Я ж займалася іншымі дзецьмі. Каб добра працаваць, вялікую нагрузку не выканаеш. А калі прыйшла да фінішу, то атрымала індывідуальны каэфіцыент 1,29899 і першапачатковую пенсію ў 55 тысяч рублёў.

Я не скарджуся, я рэальна гляджу на жыццё. Дзеля чаго я праседжвала дні і ночы над кнігамі і сшыткамі? Тады мы пра гэта не думалі. А вось цяпер нібы адкрыліся вочы і я задаю сабе пытанне: чаму праца настаўніка не ацэньваецца па справядлівасці?

Што можа купіць настаўнік за такую мізэрную пенсію? Чытаю на старонках нашай газеты матэрыялы пад рубрыкай "Пра што б хацелася сказаць на II з'ездзе настаўнікаў Рэспублікі Беларусь" і адчуваю боль за сваё жабрацкае становішча. Калі прачытала допіс настаўніцы рускай мовы і літаратуры Валянціны Ткачовай, сваёй зямлячкі, была ўзрушана і вырашыла расказаць пра сябе, свае думкі і перажыванні.

Спадзяюся, на II з'ездзе настаўнікаў Беларусі не будзе забыта і такая катэгорыя настаўнікаў, як я.

Надзея КРУЧАНКОВА,
настаўніца I катэгорыі, выдатнік народнай асветы.

Прадаўжэнне да бясконцасці,

або Аб праблемах групы прадоўжанага дня

Шасцігадовая Ірынка, прачынаючыся ранкам, кожны раз задавала матулі адно і тое ж пытанне: "Колькі дзён засталося да школы?" І, уздыхнуўшы, часта дадавала: "Хутчэй бы! Так павольна цягнецца час".

І вось нарэшце доўгачаканае першавераснёўскае свята. За гадзіны дзве, пакуль яшчэ ўсе адпачывалі, Ірынка сама прачнулася, адзела школьную сукенку, прыкалола ў доўгія валасы беласнежныя банты і толькі тады гучным голасам устрывожыла кватэру камандай: "Пад'ём!"...

З такім жа гарачым жаданнем яна не ішла, а можна сказаць подбегам спяшалася да школы тыдні са тры.

А потым нешта здарылася. Самая першая гэта адчула матуля: "Што з табою, дачушка?". Дзяўчынка пераміналася з нагі на нагу, апускала ніжэй галаву і маўчала. Аднойчы матуля асмелілася і задала тое трывожнае пытанне, якое хвалявала яе: "Табе падабаецца ў школе?". "Так", — стрымана адказала дачушка, але па выразе яе твару было бачна, што прычына кудысьці зніклага настрою, дзесьці блізка. "Ты любіш сваю першую настаўніцу?" — працягвала мама. "Вельмі", — коратка адказала малая. "І выхавальніцу таксама любіш?" У адказ наступіла доўгае маўчанне. Жанчына перапытала зноў. Дзяўчынка, адчуўшы, што мама настойліва чакае адказу, прамовіла ціха: "Крыху люблю". "А чаму так? Яна ж у вас такая прыгожая, добрая..."

Доўгай і хвалюючай для абедвюх была тая адкрытая шчырая размова. Тады ж матуля зразумела, што нават у такім маленькім узросце ў дзяцей бываюць вялікія праблемы. Магчыма, першыя сур'ёзныя жыццёвыя выпрабаванні. Аказваецца, па словах дачушкі і яе сяброўкі, прыгожая маладая выхавальніца часта бывае вельмі раздражнёнай, узбуджанай, ад яе рэдка пачуеш добрае слова...

Найчасцей у групе прадоўжанага дня дзеці сутыкаюцца з крыкам, часам не заслужанымі, на іх погляд, папрокамі. Карацей кажучы, другая палова дня ў шасцігодак праходзіць у атмасферы напружанасці і нервовасці.

Але гэта, як кажуць, адзін бок медаля. Безумоўна, нам так хочацца, каб нашы дзеці траплялі да выхавальніка і настаўніка, якія не толькі добрыя педагогі, але і мудрыя, чулыя, спагадлівыя, далікатныя ў адносінах з выхаванцамі. Дзеці, як, дарэчы, і мы, дарослыя, вельмі чуйныя і ранімыя. З радасцю яны ўспрымаюць пахвалу і, зразумела, са сціснутым ад болю сэрцам разнастайныя папрокі, прэтэнзіі, прыніжэнні... На жаль, і апошняе нярэдка сустракаецца, нават у адносінах да шасцігодак.

Прыгадваецца, як пасля паездкі ў Данію загадчык аддзела адукацыі Іванаўскага райвыканкама Павел Паўлавіч Баранчык падкрэсліваў, што ў гэтай еўрапейскай краіне да кожнага вучня на справе адносяцца як да асобы, як да Дацкага прынца. Вось каб мы дараслі да такога ўзроўню!

Відаць, трэба расці. І не толькі педагогам Іванаўшчыны. Бо закон сяўбы і жніва спрадвечны. Тое, што закладзецца ў дзіцячыя светлыя душы з ранняга школьнага жыцця, што пасеецца ў іх адкрытых сэрцах, абавязкова ў свой час узыдзе. І тады прыйдзецца пажынаць. Дык няхай жа гэтае насенне будзе сапраўды добрым і здаровым.

Але вернемся да "нулявічкоў", тых, хто наведвае падрыхтоўчы клас агульнаадукацыйнай школы. Адпрацаваўшы з 8 да 17 гадзін вечара пад строгім наглядам настаўніцы, а потым выхавальніцы, яны разыходзяцца дадому. Тут бы лёгка ўздыхнуць, адпачыць, пагуляць на свежым паветры. Ды не. Адпускаючы дзетак са стомленымі пасля рабочага дня матулямі ды татамі, выхавальніца спяшаецца кожнаму растлумачыць, якія заданні зададзены на дом па пісьму, матэматыцы, чытанню. Бацькі як дысцыплінаваны народ паслухмяна выслухоўваюць, укладваюць у свае сумкі школьныя падручнікі і развітваюцца. А ў галаве мрояцца думкі: "Як паспець усё?" Трэба ж і вячэру прыгатаваць, і з гаспадаркай управіцца, і бялізну памыць ды яшчэ і ўрокі зрабіць.

Але нікуды не дзенешся. Сабраўшы нервы ў кулак, прагортваюць бацькі школьныя падручнікі, асвойваюць занава правілы, да прыкладу, калі галосныя маюць два гукі, прыгадваюць зычныя, перабіраюць у памяці трохскладовыя словы (а іх трэба прыдумаць і запісаць у сшытак), успамінаюць, калі ў сказе пішацца "ў"...

Добра, калі маці ці тата выдатна вучыліся ў школе або маюць вышэйшую адукацыю. Для іх гэта не складана. А калі бацькі самі былі "сераднячкамі", працуюць на заводзе ці ў калгасе? Тады падключаюцца старэйшыя брацікі ці сястрычкі або суседзі. Такім чынам з "нулявічком" бывае значна больш праблем, чым з вучнем старшых класаў. Ці не так?

Цяпер становіцца зразумелым, чаму ў дзяцей з падрыхтоўчага класа хутка губляецца цікавасць да школы, да вучобы. Наколькі мне вядома, праграма ў "нулявічкоў" надзвычай насычаная, патрабуе нямала сіл, здароўя. Таму галоўнае тут... не згубіць самага каштоўнага — жадання вучыцца, жывой непасрэднай цікавасці да прадметаў.

"Педагагічны працэс павінен даць дзіцяці радасць жыцця, — адзначаў знакаміты педагог Ш.А.Аманашвілі. — Толькі ў гэтым выпадку дзіця зможа ўбачыць свой рух наперад, паверыць у сябе і свае сілы, не будзе супраціўляцца педагагічнаму ўздзеянню, а значыць, не стане цяжкім".

Нельга не пагадзіцца з гэтым выказваннем. Гэтую ж думку пацвярджаюць і многія знаёмыя мне педагогі — Людміла Мікалаеўна Лагодзіч, Ала Сцяпанаўна Скопчык, Таццяна Фамінічна Паўлюкавец...

Вывучаючы гэтае пытанне, я даведалася, што згодна з патрабаваннямі школьнай рэформы дамашнія заданні ў падрыхтоўчых класах не прадугледжваюцца. Бо менавіта яны з'яўляюцца галоўнай крыніцай перагрузкі дзяцей. Атрымліваецца, што працоўны дзень "нулявічка" перавышае рабочую норму дарослага на прадпрыемстве.

Давайце задумаемся, паразважаем усе разам. І зробім адпаведныя вывады.

...Нядаўна сустрэла Ірынку, дачушку маёй знаёмай. Яна цяпер ходзіць у другі клас. Наведвае музычную школу. Выдатніца, актывістка. Да дзяўчынкі, дзякуй Богу, вярнулася прага ведаў. Яна шмат чытае. А самае галоўнае — з вялікай ахвотай спяшаецца раніцай на ўрокі...

Шчыра парадавалася, што на яе школьнай сцяжынцы сустрэліся сапраўдныя, улюбёныя ў сваю справу педагогі.

А магло б быць інакш...

Надзея КУХАРЧУК.

Мінскаму інстытуту кіравання — 10 год

Укладваць грошы ў адукацыю — выгадна

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.)

заўсёды быў у прафесійнай форме, каб павышалася якасць вучэбнага працэсу. Штодня трэба планаваць і вырашаць галоўнае — чаму вучыць, як вучыць і каму вучыць.

У нас вельмі высокая заработная плата — самыя высокія ў краіне стаўкі. Так, прафесар сёння атрымлівае 550 тысяч рублёў у месяц, а з новага года мяркуецца зрабіць яго зарплату эквівалентнай 700 доларам ЗША. Такая высокая зарплата дапамагае прыцягнуць у інстытут людзей, і вельмі важна ўзяць лепшых. Мы глядзім у першую чаргу, як расце вучоны, што ён піша і што напісаў за апошні час, што ён робіць, каб павысіць свой статус. І мы адразу ставім умовы маладым выкладчыкам без вучонай ступені: магістратура, аспірантура... Чалавек — вучоны, педагог — павінен прагрэсіраваць.

Ужо чатыры гады ў нас працуе аспірантура, і мы спадзяемся, што да канца года першыя нашы выхаванцы абароняць дысертацыі. Аспіранты, якія працуюць у інстытуце, вучацца за яго кошт. Такім чынам, для людзей, што мараць пра навуку і выкладчыцкую дзейнасць, у нас ёсць усе ўмовы і добрая матывацыя.

— Як, на Ваш погляд, будзе далей развівацца сістэма платнай адукацыі?

— Сусветная практыка паказвае, што сектары платнай і бясплатнай адукацыі могуць і павінны мірна суіснаваць. Толькі гаворка не павінна ісці пра формы ўласнасці (прыватная ці дзяржаўная), трэба гаварыць пра адукацыю платную ці бясплатную.

Я лічу, што платная адукацыя мае свае перавагі. Яна стымулюе і студэнтаў, якія павінны ведамі акупіць выдаткі на адукацыю, і выкладчыкаў, якім за добрую зарплату можна прад'явіць высокія патрабаванні. Платная адукацыя дазваляе мець мабільныя фінансавыя рэсурсы, каб прымяніць новыя тэхналогіі, купіць сучасную літаратуру і г.д.

Вельмі добра, што дзяржаўныя ВНУ адкрываюць платнае навучанне. Гэта дазваляе і ім паляпшаць матэрыяльную базу, стымуляваць працу выкладчыкаў.

Нельга супрацьпастаўляць у нашай краіне прыватныя ВНУ дзяржаўным. Мы павінны працаваць разам над агульнай задачай — падрыхтоўкай кадраў. Прыватныя ВНУ робяць важнейшую для краіны справу — і не патрабуюць у дзяржавы грошай, а плацяць у бюджэт падаткі. Нашы ж выпускнікі ідуць працаваць у нацыянальную эканоміку.

Беларусь не мае багатых прыродных рэсурсаў, ёй трэба разлічваць на інтэлектуальны рэсурс, на тэхналогіі. Таму інвестыцыі ў адукацыю тут самыя выгадныя.

У новым веку вышэйшая адукацыя будзе абавязковай умовай актыўнага жыцця, добрай працы і заможнасці. А таму ўкладваць грошы ў адукацыю — выгадна, бо потым іх можна спаўна вярнуць.

Галіна СІДАРОВІЧ.

НА ЗДЫМКАХ: рэктар Мінскага інстытута кіравання Мікалай Васільевіч Суша; адзін з карпусоў інстытута; заняткі ў камп'ютэрным класе; кароткі адпачынак перад лекцыяй.

Фота Юрыя БОНДАРАВА.

Навіны

Падтрымку атрымліваюць таленавітыя

Рашэнне Савета спецыяльнага прэзідэнцкага фонду па падтрымцы таленавітай моладзі зацвердзіў Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь А.Р.Лукашэнка. Стыпендыю з фонду Прэзідэнта ў памеры ад 112,5 да 187,5 тысячы рублёў будуць атрымліваць больш за 50 адораных вучняў і студэнтаў, а разавую матэрыяльную дапамогу ў памеры 75 тысяч рублёў — 27 з іх. Пры гэтым яны вызвалены ад уплаты падаходнага падатку.

На інструменты для раённых дзіцячых музычных школ, матэрыялы для заняткаў выяўленчым мастацтвам выдзелены адпаведныя грашовыя сродкі. Пры гэтым на набыццё сцэнічных касцюмаў дзевяці творчым калектывам вызначана 210 мільёнаў рублёў. У іх ліку: "Чараўніцы" Лепельскай дзіцячай школы мастацтваў, харэаграфічны ансамбль "Альянс" з Бабруйска, узорныя харавыя калектывы дзіцячых музычных школ № 1 Гродна і № 10 Мінска.

Падтрымку адораная і таленавітая моладзь згодна з праграмай Прэзідэнта будзе атрымліваць і ў далейшым.

Інтэрнет-цэнтр у бібліятэцы

Ужо ў гэтым месяцы ў Інтэрнет-цэнтры Цэнтральнай навуковай бібліятэкі Нацыянальнай акадэміі навук можна азнаёміцца з навейшымі дасягненнямі сусветнай навукі і тэхнікі.

Не толькі вучоных, але спецыялістаў розных галін ведаў і студэнтаў ВНУ зацікавяць 400 паўнатэкставых электронных версій часопісаў па ўсіх накірунках фундаментальных даследаванняў. З 800 выданняў з усяго свету асвятляюць, напрыклад, медыцынскую тэматыку.

У цэнтры можна будзе не толькі працаваць у сетцы, але і атрымаць кваліфікацыйную кансультацыю спецыялістаў і, безумоўна, азнаёміцца з праграмным забеспячэннем і пошукавымі сістэмамі. Для гэтага тут ёсць адпаведныя інфармацыйныя базы — цяпер іх тут каля дзесяці. Расійскія, што варта адзначыць, складаюць асноўную іх частку.

Пётр ШУБЯНОК.

Шэсць разоў на тыдзень

Навучэнцы сталічных ліцэяў, гімназій і іншых навучальных устаноў з паглыбленым вывучэннем тых ці іншых прадметаў будуць у абавязковым парадку займацца 6 разоў на тыдзень. Першы намеснік старшыні Камітэта адукацыі урада Масквы Ларыса Курняшова падпісала загад "Аб выкананні гігіенічных патрабаванняў да арганізацыі адукацыйнага працэсу ў агульнаадукацыйных установах г. Масквы", які забараніў кіраўніцтву такіх школ уводзіць пяцідзёнку. Мяркуецца, што такім чынам удасца значна знізіць вучэбную нагрузку гімназістаў і ліцэістаў, якія сёння вымушаны сядзець за партай па 8-9 урокаў штодзень. Гэты крок маскоўскіх улад не першы — у мінулым годзе было канчаткова ўведзена чатырохгадовае (замест ранейшага трохгадовага) навучанне ў пачатковай школе.

Акрамя адмены пяцідзённага навучання новы загад забараняе і наведванне школы ў другую змену. Тыя бацькі, што больш за ўсё хвалююцца за своечасовае вяртанне сваіх дзяцей з ліцэяў і гімназій, могуць уздыхнуць з палёгкай. У адпаведнасці з загадам, колькасць урокаў у старшых класах не павінна перавышаць шэсць, а ў малодшых — пяць у дзень. Аб'ём хатняга задання не павінен быць большым за палову аўдыторнай нагрузкі. Паколькі колькасць урокаў будзе меншай, то зменшацца і хатнія заданні. Факультатывы і індывідуальныя заняткі будуць праводзіцца толькі ў тым выпадку, калі іх увядзенне не павялічыць аб'ём максімальна дапушчальнай нагрузкі.

"Мядзведзі" ўзяліся за адукацыю

Палітсавет партыі "Единство" і яе фракцыя ў Дзяржаўнай Думе на сваім пасяджэнні, якое адбылося ў Санкт-Пецярбургу, абмеркавалі і зацвердзілі ўласны план развіцця школы. Сярод прапаноў, якія агучыў лідэр думскіх "мядзведзяў" Уладзімір Пехцін, — замацаванне за дырэктарамі расійскіх адукацыйных устаноў статуса дзяржаўных служачых, прыняцце закона "Аб фактalагічнай цэнзуры падручнікаў у імя дакладнасці гістарычных фактаў" і некаторыя іншыя..

Па старонках Інтэрнета

Адбыўся віртуальны педсавет

Напярэдадні новага навучальнага года ў Расійскай Федэрацыі адбыўся віртуальны педсавет, падчас якога ўсе жадаючыя маглі задаць пытанні кіраўнікам і спецыялістам Міністэрства адукацыі, іншых ведамстваў, што ўдзельнічалі ў гэтым праекце.

На адкрыцці мерапрыемства выступіў міністр адукацыі Уладзімір Філіпаў. Ён зазначыў, што ў бліжэйшыя два месяцы ўсе сельскія школы краіны будуць аснашчаны камп'ютэрнай тэхнікай і праграмным забеспячэннем. Настаўнікі гэтых школ да канца бягучага года пройдуць навучанне на адпаведных курсах. На гэтыя мэты з дзяржаўнага бюджэту будзе выдаткавана каля 2 мільярдаў рублёў.

Міністр таксама сказаў, што адна з галоўных задач яго ведамства зараз — стварэнне індустрыі распрацоўкі электроннага адукацыйнага прадукту, якую можна будзе параўнаць з існуючай індустрыяй выпуску друкаваных падручнікаў. Мінадукацыі павінна прадставіць адпаведны заказ на конкурснай аснове. У цяперашні час рыхтуюцца тэхнічныя патрабаванні да будучых вучэбных дапаможнікаў. Да верасня наступнага года міністэрства плануе накіраваць у школы ўзоры электронных падручнікаў па 30 прадметах.

Як вучацца ў Вялікабрытаніі

У кожнай з гістарычных частак Вялікабрытаніі — Англіі, Шатландыі, Уэльсе і Паўночнай Ірландыі ўстановы адукацыі падпарадкоўваюцца органам мясцовай выканаўчай улады, распрацоўка агульнадзяржаўных стандартаў знаходзіцца ў распараджэнні цэнтральнага міністэрства адукацыі.

Дзяржаўны вучэбны план устанаўлівае пералік і аб'ём прадметаў, якія павінен вывучыць кожны школьнік. Ён быў прыняты згодна з законам аб дзяржаўнай адукацыі ў 1988 годзе і ўпершыню ўведзены ў школах Англіі і Уэльса з верасня 1989 года. План у абавязковым парадку распаўсюджваецца толькі на дзяржаўныя школы, і, у той жа час, з'яўляецца базавым для прыватных устаноў. Трыма важнейшымі прадметамі з'яўляюцца англійская мова, навука і матэматыка. Сярод асноўных дысцыплін, што вывучаюцца ў школе, — мастацтва, геаграфія, гісторыя, музыка, замежныя мовы (толькі ў сярэдняй школе), фізічная культура.

Усе дзяржаўныя школы павінны кіравацца Асноўным вучэбным планам, які ўключае галоўныя прадметы і рэлігійную адукацыю. Яны таксама павінны прытрымлівацца навучальных планаў, распрацаваных для кожнай з узроставых груп вучняў: з 5 да 7, з 7 да 11, з 11 да 14, з 14 да 16 гадоў. Спачатку, ва ўзросце ад 5 да 7 гадоў, дзеці наведваюць падрыхтоўчыя, з 7 да 11 — пачатковыя, з 11 да 16 — сярэднія школы.

Сярод пачатковых школ вылучаюцца ўстановы дзённага тыпу (дзяржаўныя і прыватныя) і пансіёны (прыватныя). Ёсць асобныя школы для хлопчыкаў і дзяўчынак, а таксама школы сумеснага навучання.

Сярэднія школы падзяляюцца на агульнаадукацыйныя, з паглыбленым вывучэннем прадметаў, і сярэднія спецыяльныя. Выпускнікі сярэдняй школы атрымліваюць сертыфікат GCSE (General Certificate of Secondary Education), аднак, у адрозненне ад айчыннага атэстата аб заканчэнні сярэдняй школы, ён не дае права паступлення ў ВНУ.

Навучанне ў поўнай сярэдняй школе заканчваецца экзаменамі і атрыманнем сертыфікатаў GSE-A- Level (Advanced Level) ці AS-Levels (Advanced Supplementary). A- Level экзамен звычайна здаюць праз 2 гады пасля атрымання GCSE. Да экзаменаў рыхтуюць у шостых класах сярэдніх школ альбо каледжах.

Традыцыйна навучэнцы, якія здаюць гэты экзамен, абіраюць вывучэнне 2 альбо 3 прадметаў аднаго навуковага накірунку, напрыклад, мовы, тэхнічных альбо гуманітарных дысцыплін. Апошнім часам, праўда, з'явілася тэндэнцыя вывучэння прадметаў з розных галін ведаў. Прахадных балаў 5 : ад А (выдатна) да Е (здавальняюча). Вучні, што не паказалі дастатковы ўзровень ведаў, атрымліваюць ацэнку N. Нядаўна была ўведзена ацэнка "super —A" для асабліва адораных вучняў. Сістэма адзнак праграмы AS-Levels такая ж, адсутнічае толькі "super —A".

Сертыфікат А- Level альбо дыплом аб заканчэнні падрыхтоўчых курсаў — неабходная ўмова для паступлення ў ВНУ. Падрыхтоўчыя курсы прапануюць многія навучальныя ўстановы Вялікабрытаніі. Яны прызначаны для іншаземцаў, якія жадаюць пасля заканчэння школы ў сваёй краіне атрымаць адукацыю ў англійскіх ВНУ.

Далейшую адукацыю (Further Education) можна разглядаць як своеасаблівы аналаг нашай сярэдняй спецыяльнай. Каледжы далейшай адукацыі звычайна прапаноўваюць шэраг прафесійных курсаў, а таксама курсы па акадэмічных праграмах. Пры жаданні выпускнікі каледжа могуць паступіць адразу на другі курс універсітэта. У Англіі і Уэльсе налічваецца каля 500 каледжаў далейшай адукацыі, у якіх на дзённых аддзяленнях навучаюцца каля паўмільёна студэнтаў, а на вячэрніх — больш за 3 мільёны.

Па заканчэнні навучання здаюцца кваліфікацыйныя экзамены National Vokational Qualification (NVQs) і General National Vokational Qualification (GNVQs) па той ці іншай прафесіі. Экзамен NVQs падзяляецца на 5 узроўняў (ад 1 — самага простага да 5 — прафесійнага). Ён уяўляе сабой не тэарэтычны пісьмовы тэкст, а праверку прафесійных навыкаў і ўменняў. Пры гэтым ацэнка грунтуецца на выніках практычнай работы студэнтаў.

Экзамен GNVQs ацэньвае агульныя ўменні і не прывязаны да пэўнай прафесіі. Як і NVQs, ён падзяляецца на ўзроўні: асноўны, сярэдні і павышаны.

Праграма вышэйшай адукацыі разлічана на трох-чатырохгадовае навучанне на дзённым аддзяленні каледжа ці універсітэта. У Вялікабрытаніі 89 універсітэтаў і 70 іншых ВНУ, 39 з якіх створаны пасля 1992 года. Усе універсітэты, акрамя трох прыватных, падтрымліваюцца дзяржавай. У сярэднім па краіне больш за 30% выпускнікоў школ паступаюць у ВНУ, каля 10% студэнтаў — грамадзяне замежных краін.

Мэтай вышэйшай адукацыі з'яўляецца атрыманне ступеняў бакалаўра, магістра альбо доктара. Маючы першую з пералічаных ступеняў, можна разлічваць на пасаду інжынерна-тэхнічнага ці сярэдняга кіруючага склад. Далейшая вышэйшая адукацыя і аспірантура — працэс больш доўгі. Для атрымання ступені магістра неабходна правучыцца дадаткова 1-2 гады на дзённым аддзяленні універсітэта, уключаючы стажыроўку і абарону дыплома. Навучанне ў аспірантуры займае яшчэ 1-3 гады самастойнай даследчыцкай працы ва універсітэце і заканчваецца абаронай дысертацыі. Ступень доктара эквівалентна ступені кандыдата навук у СНД.

Дзяржсавет вызначыў асноўныя накірункі мадэрнізацыі адукацыі

Пасяджэнне Дзяржсавета Расійскай Федэрацыі па пытанні рэфармавання адукацыі пайшло ў канструктыўнай атмасферы. Упершыню прадстаўнікі урада і рэгіянальныя лідэры прыйшлі да згоды па асноўных пытаннях.

Паколькі тэрмін "рэформа" ў адносінах да адукацыі выклікае шмат адмоўных эмоцый, вырашылі карыстацца словам "мадэрнізацыя". Усе ўдзельнікі пасяджэння адназначна разумеюць неабходнасць пераменаў. Па словах Прэзідэнта Расіі Уладзіміра Пуціна, сёння ў краіне шмат адукаваных людзей, але катастрафічна не хапае спецыялістаў. Такая сітуацыя павінна быць зменена.

Дзяржава, зазначыў Прэзідэнт, павінна захаваць бясплатную адукацыю, павысіць фінансаванне, умацаваць матэрыяльна-тэхнічную базу адукацыйнай сістэмы.

Дзяржаўны Савет Расійскай Федэрацыі адобрыў канцэпцыю мадэрнізацыі адукацыі, якая прадугледжвае шэраг важных палажэнняў.

Так, у прыватнасці, ужо ў гэтым годзе сярэдняя заработная плата настаўнікаў павінна быць павялічана амаль у 2 разы і складаць (без рэгіянальных надбавак) 2256 рублёў. Маладым спецыялістам абяцаюць ільготы на атрыманне жылля і адтэрміноўку ад службы ў арміі.

У бягучым годзе плануецца таксама перавесці сярэднія школы з падпарадкавання муніцыпалітэтаў на ўзровень суб'ектаў федэрацыі. Фінансавацца яны будуць напрамую з рэгіянальных бюджэтаў. Штогод колькасць сродкаў, якія выдзяляюцца на патрэбы адукацыі, будзе павялічвацца прыкладна на 25 працэнтаў. Фінансаванне будзе мэтавым, што дазволіць пазбегнуць выкарыстання сродкаў не па прызначэнні.

Для прыцягнення прыватных сродкаў (у першую чаргу самых бацькоў) пры школах плануецца стварыць апякунскія саветы, што зробіць сістэму гэтых збораў празрыстай. Прапануецца надаць падатковыя льготы сем'ям, якія ўкладаюць грошы ў адукацыю дзяцей.

Прадугледжваецца глабальная інфарматызацыя ўсіх школ, якая ўключае ў сябе аснашчэнне камп'ютэрнай тэхнікай (у бягучым годзе), а таксама доступ да Інтэрнет.

З гэтага года плануецца пачаць ажыццяўленне змяненняў у структуры і змесце агульнай адукацыі. Дзяржава будзе устанаўліваць адукацыйныя стандарты, прадаставіўшы школам магчымасць выкарыстоўваць аўтарскія і варыянтныя праграмы. Мяркуецца адмовіцца ад перагружаных вучэбных планаў і праграм, аптымізаваць вучэбную, псіхалагічную і фізічную нагрузку вучняў. Старэйшыя класы паступова будуць ператварацца ў профільныя і арыентаваць на паступленне ў канкрэтныя ВНУ.

Эксперымент па правядзенні адзінага дзяржаўнага экзамена замест выпускных у школе і ўступных у ВНУ, які ажыццяўляўся ў гэтым годзе ў 6 рэгіёнах, у 2002 будзе пашыраны на 10 рэспублік, краёў і абласцей. Права паступлення па выніках гэтага экзамена пакуль абмяжуецца толькі рэгіянальнымі ВНУ. Нягледзячы на падтрымку новаўвядзення большасцю насельніцтва і рэгіянальных лідэраў, канчатковае рашэнне адкладваецца да 2006 года. Тады ж вырашыцца і пытанне аб увядзенні сістэмы фінансавання ВНУ праз дзяржаўныя імянныя фінансавыя абавязацельствы (ДІФА), якія будуць прыносіць з сабой выпускнікі школ. Права на бясплатнае навучанне — ДІФА з максімальным грашовым забеспячэннем — атрымаюць толькі тыя, хто здолее здаць адзіны экзамен на "выдатна". Астатнім, у залежнасці ад вынікаў экзамена, давядзецца ў большай ці меншай ступені плаціць за вышэйшую адукацыю.

Камп'ютэрныя тэхналогіі ў школах ЗША

Навучальныя ўстановы ў развітых краінах свету хутка ператвараюцца ў высокатэхналагічныя інфармацыйныя цэнтры. Часы, калі ў школах выкарыстоўваліся кіна і слайд-праектары, адышлі назаўсёды.

Па інфармацыі ABC News com. каля 98 працэнтаў амерыканскіх школ маюць доступ да Інтэрнет, што дае спецыялістам падставы заяўляць аб гатоўнасці адукацыйнай сістэмы краіны да новага якаснага скачка. Аснашчэнню ўстаноў адукацыі камп'ютэрамі паспрыяла і тое, што ў рамках праграмы e-Rate школам і бібліятэкам ЗША прадастаўляюцца значныя скідкі (ад 20 да 90 працэнтаў) на карыстанне камунікацыйным сервісам і доступам да Інтэрнет.

Ужо сёння камп'ютэрныя тэхналогіі аказваюць значны ўплыў на навучальны працэс. Так, згодна з вынікамі праекта Apple Classrooms of Tomorrow, які праводзіўся ў 1985-1998 гадах, дзякуючы ўкараненню новых тэхналогій, вынікі школьных экзаменаў палепшыліся на 10-15 працэнтаў. Прычына, на думку даследчыкаў, заключаецца ў тым, што дзяцей захапляе ўсё новае, і з камп'ютэрам яны навучаюцца нашмат хутчэй, чым з алоўкам і паперай.

Па меркаванні спецыялістаў, доступ да Інтэрнет з'яўляецца не толькі велізарнай крыніцай інфармацыі, але і дае магчымасць праявіць большую актыўнасць у навучанні. Ствараючы ўласныя Web- старонкі і сайты, вучні атрымліваюць дастаткова вялікі стымул да развіцця і самавыяўлення.

Даследчыкі ў галіне адукацыйных тэхналогій спадзяюцца, што камп'ютэры з Інтэрнет-доступам дапамогуць настаўнікам працаваць у больш цесным кантакце з бацькамі, улічваць індывідуальныя асаблівасці кожнага вучня. Хаця ўсе разумеюць, што камп'ютэры — не панацэя. Гэта — толькі сімвал сённяшняга часу.

Кнігарня

Рэцэнзія

Дакрануцца да дзівоснага свету антычнасці

Дапаможнік для вучняў "Антычная літаратура ў сярэдняй школе" М.П.Жыгалавай (2000 г., Мн., Маст. літ.) удала спалучае ў сабе кампаненты, характэрныя для падручніка і хрэстаматыі. Такая своеасаблівая структура пабудовы кнігі, прызначанай для школьнікаў, цалкам апраўдана.

У падручніку, як вядома, адлюстроўваюцца самыя важныя, самыя неабходныя веды, сукупнасць паняццяў і ўяўленняў, неабходных для правільнай арыентацыі ў той або іншай галіне светаўспрымання, у той або іншай галіне чалавечай дзейнасці.

Літаратура — адзін з відаў мастацтва, адметнай рысай якога з'яўляецца стварэнне мастацкіх вобразаў пры дапамозе слова. Без азнаямлення з тэкстам твора, без уважлівага чытання не можа быць і гаворкі пра сапраўднае ўспрыманне зместу, ідэйнай сутнасці і мастацкай формы плёну пісьменніцкага натхнення. Чытанне абуджае ў чытача новыя думкі, выклікае новыя адчуванні і перажыванні. Удумлівае судакрананне з друкаваным сачыненнем дазваляе падспудна або свядома атрымаць эстэтычную асалоду ад сапраўднага твора мастацтва, пашырыць сваё пазнанні пра чалавечае жыццё, узбагаціць свой духоўны свет. У выніку чытання людзі ўдасканальваюць разумовыя здольнасці, павышаюць патрабавальнасць да сябе, імкнуцца кіравацца высокімі маральнымі прынцыпамі паводзін у грамадстве.

Заканамерна, што асноўная частка кнігі М.П.Жыгалавай адведзена выбраным творам антычнай літаратуры або ўрыўкам з іх, гэта значыць дапаможнік адначасова прымае на сябе і функцыі хрэстаматыі. У даслоўным перакладзе з грэчаскай мовы слова "хрэстаматыя" азначае "вучыцца карыснаму", сцвярджаючы, што чытанне аўтарскага тэксту з'яўляецца першаступеннай і неабходнай часткай пазнання самога прадмета, іншымі словамі, хрэстаматыя — гэта ўжо амаль падручнік.

Вядомы рускі пісьменнік і бібліёграф Н.А.Рубакін быў упэўнены ў тым, што "поўзаць вачамі па літарах ды словах, старонках — не чытанне. Бачыць і запамінаць — гэта таксама яшчэ не чытанне. Трэба перажываць, трэба адчуваць, адзяваць чужыя словы ў плоць і кроў так, каб яны становіліся як бы самім жыццём... Чытанне ёсць стварэнне ўласных думак пры дапамозе думак іншых людзей".

Чытач-школьнік — гэта асаблівы від чытача. Яму з прычыны ўзроставых асаблівасцей і невялікага жыццёвага вопыту патрэбен важаты па кніжнай старонцы для аказання садзейнічання і дапамогі ў разуменні прачытанага, у ацэнцы па заслугах творчых дасягненняў мастака слова. Роля старэйшага праваднікa пры вывучэнні літаратуры адводзіцца настаўніку-славесніку. Менавіта яму ў першую чаргу адведзена высокая місія далучэння новых пакаленняў да багатай літаратурнай спадчыны.

Паспяхова справіцца са сваёй высакароднай і пачэснай задачай настаўніку дапамагае методыка выкладання літаратуры ў школе. Яна ўзбройвае славесніка сукупнасцю прыёмаў, неабходных для практычнага ажыццяўлення пастаўленых мэт.

Без чытання паэм "Адысея" Гамера і "Энеіда" Вергілія, трагедый Эсхіла, Сафокла, Еўрыпіда, камедый Арыстафана, лірыкі Гарацыя і Катула, баек Эзопа і Федра і іншых помнікаў славеснай культуры старажытнага свету, якія валодаюць прыцягальнай сілай, проста немагчыма ўвайсці ў кола антычнай літаратуры, атрымаць пра яе яснае ўяўленне, успрыняць яе як вялікую спадчыну, атрыманую ад папярэдніх пакаленняў. Да таго ж сусветная культура з цягам часу ўвабрала ў сябе многія тэмы, сітуацыі і матывы антычнасці, а некаторыя вобразы актыўна выкарыстоўвала ў якасці значных алегорый: Марс азначае вайну, Венера — каханне, Мінерва — мудрасць і г.д. Веданне першай еўрапейскай літаратуры неабходна кожнаму адукаванаму чалавеку. З яе мы не толькі даведваемся пра тое, як жылі людзі ў далёкія ад нас часы, але і супастаўляем іх жыццё і чалавечыя ідэалы з нашай сучаснасцю. Мы ўспрымаем блізка да сэрца іх трагедыі і радасці, разумеем іх душэўныя перажыванні. Свет антычнасці валодае здольнасцю ўздзейнічаць на нашы думкі і пачуцці, з'яўляецца важным фактарам маральнага выхавання. Тлумачыцца гэта тым, што эстэтыка старажытных грэкаў і рымлян выпрацавала прыцягальны ідэал чалавека, які спалучаў у сабе фізічную, інтэлектуальную і маральную дасканаласць. Літаратура, якая падвяргала рэзкай крытыцы сацыяльную несправядлівасць, намеціла праграму духоўнага ўдасканалення асобы, заклікала "душу выправіць і пазбавіць ад зайздрасці, гневу і ўпартасці" (Гарацый), не можа не ўзбагаціць духоўна чалавека, арыентуючы яго на высокія ўзоры для пераймання, выхоўваючы пачуцці грамадзянскай адказнасці за стан грамадства. Пры яе вывучэнні аднаўляецца непарыўная сувязь часоў. Антычнасць успрымаецца неад'емнай часткай сучаснай культуры. Яе мастацкая дасканаласць, гарманічнасць і выразнасць вобразаў аказваюць вялізнае ўздзеянне на развіццё еўрапейскіх нацыянальных літаратур, для якіх яна стала невычэрпнай скарбніцай ідэй, сюжэтаў і герояў.

Вучэбны дапаможнік "Антычная літаратура ў сярэдняй школе" складзены ў адпаведнасці з новай праграмай "Руская літаратура" ў школах Беларусі, з улікам спецыфікі вывучэння антычнага мастацтва, тых цяжкасцей, якія могуць узнікнуць пры чытанні, успрыманні і разуменні твораў, створаных у далёкую ад нас эпоху.

Матэрыял у дапаможніку ўдала сістэматызаваны.

Кніга складаецца з дзвюх асноўных частак, падзел на якія прадыктаваны самой прыродай антычнасці, — "Старажытная літаратура" і "Рымская літаратура".

Творы антычных аўтараў размешчаны ў жанрава-храналагічным парадку. У кнізе змешчаны творы грэчаскіх і рымскіх пісьменнікаў, уключаныя ў праграму сярэдняй школы для тэкстуальнага і агляднага вывучэння, а таксама для дадатковага чытання. Прыводзяцца біяграфічныя звесткі пра жыццё і творчы лёс антычных мастакоў слова. Перад тэкставым матэрыялам падаюцца звесткі пра стварэнне і развіццё жанра, даецца неабходны каментарый міфічных імёнаў і паняццяў. Тэарэтычны матэрыял выкладаецца даступнай мовай, канкрэтна вызначаюцца літаратуразнаўчыя тэрміны.

Сістэма пытанняў і заданняў звяртае ўвагу на ідэі, вобразы і мастацкія прыёмы антычных аўтараў, што таксама служыць важкай падмогай для самакантролю.

Паглыбленаму разуменню тэкстаў садзейнічае спіс генеалогіі грэчаскіх багоў з рэпрадукцыямі скульптур, якія выразна выявілі іх аблічча.

Безумоўна, паспяховай арыентацыі ў свеце антычнай літаратуры будзе садзейнічаць слоўнік міфалагічных імёнаў і геаграфічных назваў.

У вучэбным дапаможніку ўказаны важныя элементы лацінскай фанетыкі і метрыкі, якія раскрываюць правілы вымаўлення лацінскіх галосных і зычных гукаў і іх спалучэнняў, падаюцца звесткі пра асновы лацінскага вершаскладання.

Бібліяграфія дае магчымасць зацікаўленаму чытачу даведацца пра асобныя выданні кніг антычных аўтараў, аб прысвечаных іх творчасці літаратуразнаўчых даследаваннях. Усё гэта садзейнічае пашырэнню ўяўленняў пра гістарычную і культурную значнасць антычнай літаратуры.

Адна з вартасцей дапаможніка бачыцца ў імкненні яго складальніка пашырыць рамкі матэрыялу, які ўвайшоў у кнігу, у яго імкненні "падштурхнуць" вучняў да далейшага знаёмства з антычнай літаратурай. Гэта праяўляецца ў асобных указаннях на працяг антычных традыцый у сусветнай літаратуры. Напрыклад, звяртаецца ўвага на тое, што мастацкія прыёмы, выкарыстаныя ў камедыях Арыстафана, прымянялі ў сваіх творах Э.Ратэрдамскі, Рабле, Свіфт, Расін, Ралан, што "вялікі ўплыў лірыка Гарацыя аказала на паэтаў Адраджэння. Яго "Пасланне" служыла ўзорам для Буало... У рускай літаратуры адным з першых перакладчыкаў Гарацыя быў Кантэмір... Яго творчасцю цікавіліся Дзяржавін, Майкаў, Бацюшкаў... Стварэннем вершаў "Помнік" Дзяржавін і Пушкін абавязаны одзе Гарацыя "Памятник я воздвиг..." і да т.п.

Тэтай жа мэце служаць пытанні і заданні. Назавём некаторыя з іх: "Супастаўце байкі Эзопа і Крылова", "Якія сюжэты баек Эзопа выкарыстаў Крылоў?", "Падрыхтуйце рэфераты "Вобраз Праметэя ў літаратуры", "Вобраз Праметэя ў жывапісе", "Вобраз Праметэя ў музыцы" і інш.

Вялікі дадатковы матэрыял дапаможніка будзе садзейнічаць глыбокаму разуменню твораў антычнасці і, безумоўна, узмоцніць увагу вучняў да антычнай спадчыны.

На жаль, вучэбны дапаможнік не закрануў праблемы ўздзеяння антычнай літаратуры на беларускае мастацтва. Добра было б адзначыць пастаянную ўвагу беларускай культуры да антычных сюжэтаў, нагадаць пра пераклады на беларускую мову і выданні на Беларусі антычных аўтараў, указаць на прыйманне ідэй і матываў антычнасці ў арыгінальную беларускую літаратуру. Паэмы "Тарас на Парнасе" і "Энеіда навыварат", творчая дзейнасць Ф.Скарыны, С.Будныга, Я.Баршчэўскага, М.Багдановіча, Янкі Купалы, Максіма Танка, Я.Сіпакова і іншых беларускіх пісьменнікаў сведчаць аб тым, што гэта варты ўвагі літаратурны матэрыял. Напэўна, складальнік вучэбнага дапаможніка палічыла, што займацца праблемай уплыву антычнасці на беларускую культуру — кампетэнцыя настаўнікаў беларускай славеснасці. У гэтым выпадку павінны быць задзейнічаны міжпрадметныя сувязі, якія дазволяць замест таўталагічнага вывучэння адных і тых жа твораў пашырыць магчымасці пранікнення ў свет антычнасці, дакладна вызначыўшы, што — вывучаць на ўроках рускай літаратуры, што — на ўроках беларускай літаратуры, а пра што школьнікі атрымаюць дастатковае ўяўленне на ўроках гісторыі старажытнага свету.

У вучэбным дапаможніку М.П.Жыгалавай вучні школ, гімназій і ліцэяў, настаўнікі і бацькі знойдуць неабходны матэрыял для падрыхтоўкі і правядзення ўрокаў па вывучэнню антычнай літаратуры, для пазакласных мерапрыемстваў, для умелага кіраўніцтва чытаннем падлеткаў, для выхавання чытацкага густу. У той жа час кніга будзе цікавай і карыснай для шырокага кола чытачоў, якія імкнуцца дакрануцца да дзівоснага свету антычнасці, пашырыць свой культурны кругагляд.

Бібліятэка беларускай асветы папоўнілася выданнем, без якога цяжка абысціся.

Цімафей ЛЯКУМОВІЧ,
доктар філалагічных навук, прафесар (Чыкага).

Новыя падручнікі

Гісторыя Беларусі вачыма гродзенскіх даследчыкаў

Гісторыя Беларусі: У 2 ч. Ч.1. Са старажытных часоў да канца XVIII ст.: Курс лекцый/ І.П.Крэнь, І.І.Коўкель, С.В.Марозава, С.Я.Сяльверстава, І.А.Фёдараў. — Мн.: РІВШ БДУ, 2000. — 656 с.

Выдавецтва Рэспубліканскага інстытута вышэйшай школы пры Белдзяржуніверсітэце выпусціла арыгінальны экскурс у гісторыю Беларусі са старажытных часоў да канца XVIII ст. пад агульнай рэдакцыяй Л.В.Лойкі ў нябачанай дагэтуль форме вучэбнай літаратуры па айчыннай гісторыі — у выглядзе курса лекцый. Над ім працаваў калектыў аўтараў у складзе І.П.Крэня (кіраўнік), І.І.Коўкеля, С.В.Марозавай, С.Я.Сяльверставай і І.А.Фёдарава. Гэта выкладчыкі кафедры гісторыі Беларусі Гродзенскага дзяржаўнага універсітэта імя Янкі Купалы — прафесары і дацэнты. Курс складаецца з 36 лекцый, пераважная большасць якіх належыць пяру С.В.Марозавай; рэдагавалі выданне П.І.Брыгадзін, І.І.Коўкель, І.П.Крэнь, Л.В.Лойка і У.А.Нядзелька і сваімі рэцэнзіямі давалі дарогу ў жыццё, да чытача, кафедра гісторыі Беларусі новага і найноўшага часу БДУ і дактары гістарычных навук Г.Я.Галенчанка і М.С.Сташкевіч.

"Вядома, што вывучэнне гісторыі Беларусі павінна зыходзіць з нацыянальных пазіцый беларускага народа, патрыятычных адносін да сваёй Бацькаўшчыны", — такі падыход заклаў ва ўступе да калектыўнай працы прафесар І.П.Крэнь.

"Прайсціся" па гісторыі Беларусі сёння дазваляюць сабе многія, нават тыя, хто яе спецыяльна не даследаваў і чые манаграфіі па айчыннай мінуўшчыне нам невядомыя. Маем на ўвазе так званае "новае" пакаленне вучэбнай літаратуры другой паловы 90-х. "Прарывы" ж робяць адзінкі. Да ліку такіх "прарываў" у вучэбнай літаратуры па перыядзе феадалізму ўслед за дапаможнікам для 7 класа П.А.Лойкі (Мінск, 1993), акадэмічных "Нарысаў гісторыі Беларусі" (ч.1) М.П.Касцюка, У.Ф.Ісаенкі, Г.В.Штыхава і іншых (Мн., 1994) можна аднесці і дадзены курс лекцый, зладжаны па структуры, лагічны па змесце, багаты на факты, добры па мове.

Да асноўных вартасцяў курса можна аднесці добрае валоданне аўтарамі старой і новай гістарыяграфіяй па прадмеце, частка якой, даступнай студэнтам, прыведзена ў канцы кнігі, апору на найноўшыя дасягненні айчыннай гістарычнай навукі і шматстайнасць выкарыстаных крыніц, якія багатыя цытуюцца ў тэксце.

"Вядома, што вывучэнне гісторыі Беларусі павінна зыходзіць з нацыянальных пазіцый беларускага народа, патрыятычных адносін да сваёй Бацькаўшчыны", — такі падыход заклаў ва ўступе да калектыўнай працы прафесар І.П.Крэнь. У выніку курс лекцый напісаны на аснове нацыянальнай канцэпцыі гісторыі Беларусі, сутнасць якой раскрыта ў працах вядучых вучоных рэспублікі М.В.Біча і М.П.Касцюка яшчэ ў пачатку 90-х гадоў і вернасць якой была засведчана ў 1999 г. галоўным "штабам" беларускай гістарычнай навукі — Інстытутам гісторыі Нацыянальнай акадэміі навук на міжнароднай канферэнцыі па гістарыяграфіі, ім праведзенай. Мінуўшчына нашай зямлі і народа паказаны ў еўрапейскім кантэксце, без рэверансаў у бок Захаду ці Усходу. Шэраг тэм, іх пытанняў і сюжэтаў лагічна ўпісваецца ў новы курс "Гісторыя Беларусі ў кантэксце сусветных цывілізацый", які ўводзіцца цяпер у якасці базавай дысцыпліны сацыяльна-гуманітарнага цыкла ў Белдзяржуніверсітэце, а ў перспектыве і ва ўсіх ВНУ краіны. У той жа час курс адпавядае свайму часу — таму пераходнаму стану гістарычнай навукі, калі яна адмовілася ад шэрага застарэлых пастулатаў, але яшчэ не зацвердзіла канчаткова новае бачанне мінулага, калі яшчэ не паўсюль расстаўлены акцэнты, не ўсе "белыя плямы" запоўнены, не ўсе пытанні вырашаны. Думаецца, будзе справядлівым сказаць, што гэта вучэбная кніга адлюстроўвае сучасны ўзровень айчыннай гістарычнай навукі, тыя пазіцыі, ацэнкі і факты, якімі на сённяшні дзень валодае беларуская гістарыяграфія пра той час.

Прасочваецца імкненне гродзенскіх гісторыкаў адысці ад збітых фармулёвак тэм і пытанняў. Новым фармулёўкам накшталт "палітычны трохкутнік Кіеў-Полацк-Ноўгарад у другой палове IX — першай палове X ст.", "Шлях Вялікага княства Літоўскага да палітычнага лідэрства ва Усходняй Еўропе", "Каляндарны бунт" у Полацку" не адмовіш у арыгінальнасці, а таксама трапнасці, дакладнасці адлюстраўваных падзей і з'яў. Разам з тым данінай ранейшым падыходам засталося вылучэнне ў асобную лекцыю гарадскіх паўстанняў канца XVI — першай паловы XVII ст.

Кніга багата "населена" людзьмі — айчынная гісторыя раскрываецца ў ёй у шматстайнасці чалавечых лёсаў: дзяржаўных мужоў, асветнікаў, дзеячаў культуры, кіраўнікоў народных рухаў, военачальнікаў, прадстаўнікоў духавенства з іх веліччу духа і маладушшам. Тут суседнічаюць патрыятызм і дэструктыўная дзейнасць. Пры гэтым пераасэнсоўваюцца некаторыя іх учынкі: роля Мялеція Сматрыцкага ва антыўніяцкіх выступленнях пачатку 1620-х гадоў на ўсходзе Беларусі; факт культурнай "эміграцыі" Сімяона Полацкага, дарэчы, першы ў нашай гісторыі; паводзіны Пятра I на Беларусі ў час Паўночнай вайны і інш.

Найбольш удалым у кнізе можна лічыць аб'ектыўны і намнога больш поўны, чым у існуючай вучэбнай літаратуры, паказ цярністага шляху ранніх, X-XVIII стагоддзяў, форм беларускай дзяржаўнасці. Нацыянальна-дзяржаўныя каштоўнасці з'яўляюцца адным з прыярытэтаў у ацэнцы аўтарамі гістарычных падзей і дзеянняў гістарычных постацяў. Курс крок за крокам раскрывае гісторыю Бацькаўшчыны ў сутыкненні і барацьбе ідэй, дзяржаўных прыярытэтаў, палітычных пазіцый, сацыяльных інтарэсаў, культурных і рэлігійных плыняў. Ён напісаны з вялікай павагай да сваіх продкаў, з пачуццём болю за змрочныя старонкі мінулага і гонару за светлыя. Кідаецца ў вочы асаблівае суперажыванне разам з Айчынай за яе лёс у лекцыях, прысвечаных палітычнай і этнакультурнай сферам.

У змесце кнігі закладзены вялікі выхаваўчы патэнцыял. Яна працуе на абуджэнне гістарычнай памяці і нацыянальнай свядомасці, выхоўвае чалавека-грамадзяніна, патрыёта Беларусі, які адчувае духоўную сувязь з продкамі і адказнасць за працяг іх спраў, за будучыню сваёй краіны. Накіраваны ў мінулыя стагоддзі, курс нібы дазваляе адчуць водгулле гістарычных працэсаў у сённяшнім жыцці, дапамагае зразумець, што многія сучасныя дзяржаўна-палітычныя і нацыянальна-культурныя праблемы Беларусі сягаюць у тыя стагоддзі.

У лекцыях падаюцца некаторыя малавядомыя падзеі і сюжэты, якія ўзбагачаюць наша ўяўленне аб уласнай гісторыі, як, напрыклад, сюжэт пра ўстанаўленне Вітаўтам кантролю над Залатой Ардой праз выкарыстанне татарскіх ханаў-эмігрантаў, знаходжанне якіх на прастоле ў Ардзе (з дапамогай таго ж Вітаўта) адбівалася на ўсім ходзе міжнароднага жыцця Усходняй Еўропы на карысць Вялікага княства Літоўскага. Як гаварылі тады, "той, хто кіруе Ардой, той гаспадарыць на Русі".

Належнае месца адведзена ў курсе лекцый пытанням сацыяльна-эканамічнай гісторыі (грунтоўнасцю вылучаецца характарыстыка працэсаў XV-XVI стст. у аграрнай сферы ў лекцыі І.І.Коўкеля), праблемам урбанізацыі (цікавыя старонкі гарадскога жыцця IX-XIII стст. падае С.В.Марозава, а XIV — першай паловы XVII ст. — І.А.Фёдараў). Шмат увагі ўдзелена пытанням культуры, прычым фактaлогіі кожнай з эпох папярэднічае аналіз умоў развіцця культуры і асаблівасцяў культурных працэсаў на дадзеным этапе. Заслугоўвае ўхвалы спецыяльная пастаноўка пытання аб складанай моўнай сітуацыі XVI-першай паловы XVII ст.

Упершыню ў вучэбнай кнізе такая значная ўвага, як, дарэчы, і павінна быць, займае канфесійная гісторыя Беларусі, пададзеная спецыялістам у гэтай галіне С.В.Марозавай. Цяжка не пагадзіцца з аўтарскім бачаннем прычын, умоў, сутнасці і наступстваў Берасцейскай царкоўнай уніі 1596 г. Але тут аўтары заслугоўваюць і папроку — адвёўшы дзве з паловай лекцыі царкоўна-канфесійным працэсам X — першай паловы XVII стст., па перыядзе другой паловы XVII-XVIII стст. яны абмежаваліся толькі адным пытаннем — "Змена канфесійнай сітуацыі". Думаецца, царкоўна-рэлігійная гісторыя Беларусі гэтага часу таксама заслугоўвае асобнай лекцыі, а то нават і дзвюх. Нетрадыцыйнымі шляхамі — будучыня пакажа, наколькі яны апраўданыя — пайшла аўтар і ў трактоўцы этнічных працэсаў на нашых землях.

У кнізе закранаюцца многія вострадыскусійныя праблемы беларускай гісторыі, асвятляюцца іх альтэрнатыўныя рашэнні, разбураюцца штампы савецкай гістарыяграфіі і рэцыдывы "заходне-руссізма". Яе недахопам з'яўляюцца шматлікія памылкі друку, аж да скажэння прозвішчаў аўтараў прац у канцы кнігі, а таксама непрапарцыянальнае размеркаванне ўвагі да розных перыядаў. Найменш, на наш погляд, пашанцавала насычаным падзеямі XVII і XVIII стагоддзям — уласна ім адведзена недзе 120 старонак тэксту з 620. Праўда, гэты перыяд значна слабей прадстаўлены ў навуковых даследаваннях і асабліва ў галіне палітычнай гісторыі, што стварыла перад аўтарскім калектывам пэўныя аб'ектыўныя цяжкасці ў яго асвятленні. Тут, як і раней, практычна не разглядаюцца сюжэты інтэрвенцыі Рэчы Паспалітай у Маскоўскую дзяржаву на пачатку XVII ст. і барацьбы за Смаленск у 30-я гады. Затое паўнатой падачы матэрыялу разам з узважанасцю ацэнак вылучаюцца падзелы Рэчы Паспалітай (лекцыя С.Я.Сяльверставай).

У цэлым жа курс лекцый, падрыхтаваны аўтарскім калектывам на чале з І.П.Крэнем, трэба прызнаць наватарскай працай высокай якасці. Ён носіць пячатку грунтоўнасці і выгадна вылучаецца з шэрагу вучэбнай літаратуры па гісторыі Беларусі эпохі феадалізму канца XX ст. багаццем фактaлогіі і канцэптуальнымі падыходамі.

Гэтай кнігай шырокім колам — студэнтам, вучням, педагогам, усяму народу Беларусі — вяртаюцца многія адабраныя і збэшчаныя старонкі яе мінуўшчыны. Несумненна, яна паспрыяе пераадоленню непаўнавартаснага вобраза гісторыі нашай Бацькаўшчыны, які ствараўся вучэбнай літаратурай застойнага часу і рэанімуецца ў некаторых цяперашніх дапаможніках.

Гэтай кнігай шырокім колам — студэнтам, вучням, педагогам, усяму народу Беларусі — вяртаюцца многія адабраныя і збэшчаныя старонкі яе мінуўшчыны. Несумненна, яна паспрыяе пераадоленню непаўнавартаснага вобраза гісторыі нашай Бацькаўшчыны, які ствараўся вучэбнай літаратурай застойнага часу і рэанімуецца ў некаторых цяперашніх дапаможніках.

І апошняе. Для літаратуры такога роду кніга выйшла невялікім накладам — 3200 асобнікаў, які практычна разабраны універсітэцкімі бібліятэкамі краіны, а рэштка хутка знікла з паліц кнігарняў. Таму ўжо сёння варта парупіцца аб падрыхтоўцы другога выдання аўтарскай версіі айчыннай гісторыі гродзенскіх вучоных і выкладчыкаў, якія пацвярджаюць статус Гродна як буйнога цэнтра гістарычнай адукацыі і навукі.

Уладзімір СОСНА,
кандыдат гістарычных навук, дацэнт Белдзяржуніверсітэта.

Нарыс пра Сімяона

У выдавецтве "Юнацтва" выйшла ў свет новая кніжка пісьменніка Алеся Марціновіча "Сімяон, сын Полацка", чарговая з цыкла выданняў для дзяцей малодшага школьнага ўзросту пра выдатных людзей Бацькаўшчыны.

Юныя чытачы ўжо мелі магчымасць пазнаёміцца з папярэднімі кнігамі пісьменніка, якія адкрываюць для іх яркія старонкі беларускай даўніны. Гэта "Святая Еўфрасіння" і "Залатавуст з Турава, альбо Якая яна, старажытная Тураўшчына". У іх яны даведаліся не толькі пра Еўфрасінню Полацкую, Кірылу Тураўскага, пра іншых, няхай і менш знакамітых землякоў, але вартых удзячнай памяці нашчадкаў. Дзеці пабывалі ў старажытных Полацку і Тураве, убачылі іх такімі, якімі гэтыя гарады былі шмат стагоддзяў назад. І, падобна, гэтае падарожжа было змястоўным і запамінальным.

Новая кніга А.Марціновіча "Сімяон, сын Полацка" зноў вяртае чытачоў у Полацк, названы "бацькам гарадоў беларускіх", з якім звязаны імёны не толькі Усяслава Чарадзея і Еўфрасінні Полацкай, але і іх дастойных наступнікаў — у першую чаргу Францыска Скарыны і Сімяона Полацкага. Таму зноў вельмі важным і пажаданым уяўляецца знаёмства школьнікаў з гісторыяй свайго народа з дапамогай гэтага выдання. На ўроках гісторыі, напрыклад, не будзе залішнім чытанне і абмеркаванне кніжкі, паколькі яна з'яўляецца не проста творам літаратурным, але і дадатковым, вельмі карысным матэрыялам для азнаямлення дзяцей з нашымі гістарычнымі адметнасцямі, падзеямі і імёнамі.

Нарыс Алеся Марціновіча пра Сімяона Полацкага — выдатнага славянскага паэта XVII стагоддзя, які пісаў на старабеларускай, польскай і лацінскай мовах, стаяў ля вытокаў рускага тэатра, паэзіі, педагогікі, — гэта даніна павагі таленавітаму чалавеку зямлі беларускай, яго справе, гэта наказ нашаму маладому пакаленню ведаць сваю гісторыю, свае карані, памятаць і шанаваць выдатных нашых землякоў. У кніжцы расказваецца пра гады жыцця і дзейнасць Сімяона Полацкага — ад нараджэння Самуіла Пятроўскага-Сітняковіча, — якія ахопліваюць перыяд з 1569 па 1680 год.

Алена ШЫЦІК.

188 найменняў падручнікаў для агульнаадукацыйных і спецыяльных школ у новым навучальным годзе будуць дастаўлены Навукова-метадычным цэнтрам вучэбнай кнігі ў навучальныя ўстановы краіны. 160 з іх выдадзены ў бягучым годзе.

НА ЗДЫМКУ: новыя падручнікі бягучага навучальнага года.

Аб красамоўстве ўсур'ёз

Да ліку прафесій, для прадстаўнікоў якіх уменне добра і выразна гаварыць, дакладна фармуляваць ідэю, прыводзіць пераканаўчыя аргументы, адносіцца прафесія юрыста. Яго аўтарытэт знаходзіцца ў прамой залежнасці ад аратарскіх здольнасцяў. Сістэматызаваны курс майстэрства рыторыкі, разлічаны на студэнтаў юрыдычных спецыяльнасцей ВНУ і спецыялістаў-практыкаў, прапануе выдавецтва "Вышэйшая школа", у якім нядаўна пабачыў свет вучэбны дапаможнік М.І.Порубава "Риторика" (на рускай мове).

Патрэба ўвядзення ў юрыдычных вышэйшых навучальных установах спецыяльнага курса па юрыдычнай рыторыцы і стварэння адпаведнага вучэбнага дапаможніка ўзнікла не сёння. Такія спробы рабіліся ў Беларускім і Ленінградскім дзяржаўным універсітэтах. Былі нават падрыхтаваны і першыя вучэбныя дапаможнікі, аднак у іх асвятляліся толькі асобныя пытанні рыторыкі. Выдаваліся прамовы вядомых рускіх судовых аратараў мінулага, абвінавачвальнікаў і адвакатаў савецкага перыяду, беларускіх адвакатаў па крымінальных і грамадзянскіх справах, якія, разам з іншай літаратурай, рэкамендуюцца студэнтам у якасці дадатковага матэрыялу пасля кожнай главы кнігі. Выданне мае два асноўныя раздзелы — "Агульныя палажэнні рыторыкі ў юрыдычнай дзейнасці" і "Юрыдычная рыторыка".

Першы адкрываюць главы, у якіх засяроджваецца ўвага на прызначэнні рыторыкі — акрэсленні паняцця, класіфікацыі красамоўства, прадмеце, сістэме і задачах курса "Рыторыка"; падаецца гісторыя судовага красамоўства пачынаючы з часоў Старажытнай Грэцыі. Асобныя главы прысвечаны псіхалогіі моўных зносін, лагічным асновам рыторыкі, педагогіка-этычным асновам мовы юрыста, праблемам спалучэння рацыянальнага і эмацыянальнага ў публічнай прамове, моўнаму майстэрству юрыста. У другім раздзеле разглядаюцца такія пытанні, як публічнае выступленне юрыста перад масавай аўдыторыяй, культура юрыдычнага дакумента. У асобную главу выдзелена таксама тэма "Мова як аб'ект крыміналістычнага даследавання".

Кніга М.І.Порубава "Рыторыка" дапушчана Міністэрствам адукацыі Рэспублікі Беларусь у якасці вучэбнага дапаможніка па спецыяльнасці "Правазнаўства" для студэнтаў вышэйшых навучальных устаноў.

Алена ШЫЦІК.

Па старонках беларускай прозы

Увазе бібліятэкараў, настаўнікаў роднай літаратуры і проста яе аматараў прапануецца бібліяграфічны агляд "Беларуская мастацкая проза на рубяжы тысячагоддзяў" надрукаваны ў восьмым нумары штомесячнага бібліяграфічнага бюлетэня "Новыя кнігі. Па старонках беларускага друку" за бягучы год. Агляд ставіць сваёй мэтай пазнаёміць з творамі сучасных беларускіх празаікаў, апублікаваных у канцы 1999 — пачатку 2001 года, у якіх знайшло адлюстраванне як гістарычнае мінулае Беларусі, так і пошукі аўтарамі новых тэм, новага героя, новага бачання жыццядзейнасці чалавека ў сённяшняй рэчаіснасці. Не абыдзена ўвагай і характэрная для беларускай літаратуры адвечная тэма кахання. Аматары фантастыкі таксама знойдуць тут звесткі пра цікавыя для іх творы. Сярод аўтараў, творы якіх прадстаўлены ў аглядзе, — пісьменнікі, чые імёны добра вядомы чытачам: Г.Далідовіч, В.Іпатава, В.Казько, І.Шамякін, а таксама тыя, хто пачаў свой творчы шлях яшчэ не так даўно: А.Крэйдзіч, В.Кукса, Г.Багданава.

Тацяна МАМЕДАВА,
галоўны бібліёграф Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі.

У пагоні за монстрам з Лох-Неса

(Заканчэнне.
Пачатак у № 106.)

Пасля гэтага на цэлую тысячу гадоў дзіўная жывёліна бясследна знікла. Толькі ў XVI стагоддзі яна згадваецца ў "Гісторыі Шатландыі". Потым пра яе ўспаміналі ў 1933 годзе. З таго часу відавочцы "сустракаліся" з Нэсі больш за чатыры тысячы разоў. Для тых жа, каму не пашанцавала, у мясцовых сувенірных крамах прадаюць гумавыя копіі Нэсі ў амаль натуральную велічыню. Зрэшты, мясцовыя майстры вельмі вынаходлівыя: выявы і фігуркі Нэсі сустракаліся амаль на ўсіх таварах. Запальніцы, конаўкі, бірулькі, кніжкі-раскладушкі, паштоўкі, карцінкі і фатаграфіі, нібыта знятыя з натуры, — усё гэта вывальвалася на прылаўкі і раскуплялася ў фантастычнай колькасці.

Дарэчы, пра фатаграфіі пачвары. Гісторыя захоўвае шмат спроб сфатаграфаваць Нэсі пры яе ўсплыцці на паверхню. У красавіку 1934 года лонданскі ўрач Кенет Уілсан як быццам паспеў двойчы сфатаграфаваць загадкавага яшчара. Здымкі абышлі ўсе газеты свету, але практычна паўсюды да іх паставіліся з недаверам. Былі і іншыя фатаграфіі, зрэшты, нешматлікія, аднак яны не ўнеслі асаблівай яснасці ў вырашэнне загадкі.

У першы дзень знаходжання на возеры Лох-Нес мы не вельмі ўнікалі ў гісторыю, звязаную з мясцовай славутасцю. Ніхто з нас нават не набыў нічога з тавараў з сімволікай Нэсі. Пасля начлегу каля возера мы накіраваліся яшчэ далей на поўнач, туды, дзе сустракаюцца Паўночнае мора і Атлантычны акіян. Крыху далей за паўночны край возера, звязаны з залівам Моры-Ферт рукатворным Каледонскім каналам, знаходзіцца ціхі і ўтульны гарадок Інвернес. Ад яго заставалася гадзіны паўтары язды да самога паўночнага краю Вялікабрытаніі, за якой пачыналіся Оркнейскія астравы.

Мы выбралі канчатковай мэтай сваёй экспедыцыі маленечкі гарадок Мелнес. Аднак чым далей мы ехалі, тым больш вузкімі і крутымі станавіліся горныя шатландскія дарогі. Рух быў аднабаковым, раз-пораз даводзілася вырульваць на спецыяльныя пляцоўкі, каб прапусціць сустрэчныя машыны. Таму мы дабраліся толькі да фіёрда, які выходзіў у акіян. Раскіданая па ўзбярэжжы шатландская вёсачка сустрэла нас цудоўным сонечным надвор'ем. Мы спыніліся на шашы, якая адразу за абрывам крута спускалася да акіяна, дзе бялеў велізарны пясчаны пляж. Лянівыя воды Атлантыкі мерна набягалі на бераг. Непаўторныя пейзажы, чыстая блакітная вада, старадаўнія могілкі з каплічкай на абрывістым беразе. Мы пахадзілі па вільготным пясочку, паспрабавалі, няхай і ненадоўга, увекавечыць на ім свае імёны, сфатаграфаваліся. Далей, наколькі можна было бачыць, прасціралася акіянская гладзь, падарожнічаць па якой у нашы планы не ўваходзіла. Палова маршруту была пераадолена.

Назад да возера вярталіся іншай дарогай, якая праходзіла па другім беразеа Лох-Неса. Бераг быў на рэдкасць нязручным, дарога ціснулася да кромкі берага. Спецыяльных месцаў для турыстаў не прадугледжвалася. Аднак менавіта тут, непадалёк ад замка Уркхат, Нэсі з'яўляецца часцей за ўсё. Не менш як 15 разоў бачыла рэптылію жанчына, якую завуць Уініфрэд Кэры. Вось што яна напісала пра ўбачанае ў 1954 годзе: "Тады ліпень быў даволі спякотным. Лох быў спакойны і вада ў ім была нерухомая, як у млынавым стаўку. Я стаяла паблізу возера на пагорку і карміла курэй. Раптам я ўбачыла нешта дзіўнае на процілеглым беразе возера: з адлегласці паўтары мілі мне падалося, што гэта, хутчэй за ўсё, рыбалавецкі бот з адной тоўстай мачтай. Мне было не зразумела, што мог рабіць такі вялікі бот даўжынёй 10-15 метраў так блізка ад берага. Раптам бот павярнуўся і памчаўся, перасякаючы возера, з неверагоднай хуткасцю, прама на мяне. Тады мне стала зразумела, што я бачыла не мачту, а шыю жывёліны з высока пасаджанай галавой; гэткую ж карціну я назірала ў мінулы раз, у 1917 годзе, будучы адзінаццацігадовай дзяўчынкай. Тады са мной быў мой малодшы брат. Калі пачвара наблізілася да замка, перад ёй з вады выскачыў вялікі ласось, які спрабаваў уцячы. Я зразумела, што звер праследаваў рыбу, безумоўна, рыбу; у той жа момант я ўбачыла горб. Я пабегла ў дом і паклікала мужа: "Базіл, — закрычала я, — паглядзі!" Але калі ён выйшаў, жывёліна ўжо знікла, толькі па руху вады можна было ўстанавіць месца, дзе яна апусцілася".

У пошуках месца для начлегу мы павольна рухаліся да паўднёвага краю возера. Мяркуючы па ўспамінах відавочцаў, Нэсі іншым разам "гасцявала" і тут. Святар Грэгары з манастыра Форта Аўгуста ўспамінаў: "Была прыемная раніца, сонца прыгравала, і паверхня возера была гладкай, нібы люстэрка". Нечакана ён і яго спадарожнік заўважылі "моцнае хваляванне на возеры, услед за чым на паверхні з'явілася чорная шыя прыкладна 15 сантыментаў у дыяметры і горб у 2-3 метры вышыні. Усё гэта ўзнялося, потым апусцілася, перавярнуўшыся назад. Нічога падобнага ні на лодку, ні на ствол дрэва, ні на рыбу. Гэта была, без сумнення, нейкая жывёліна".

Як ні дзіўна, амаль усе назіральнікі лічылі, што азёрная пачвара мае вялізныя памеры і незвычайнае аблічча. Як правіла, яны гаварылі пра змеепадобную істоту, у якой было ад двух да сямі гарбоў. Плавае, маўляў, пачвара з хуткасцю маторнай лодкі і важыць ледзь не 20 тон. Наша экспедыцыя, зрэшты, не можа нічога ні адняць, ні прыбавіць да ўжо сказанага. Аб'ехаўшы Лох-Нес з поўдня, мы вырашылі паначаваць не ў палатках, а ў больш цывілізаваных умовах. Прама на ўзбярэжжы можна было знайсці жыллё за ўмераную плату. Мы выбралі студэнцкую гасцініцу, таму што па міжнародным студэнцкім білеце можна было разлічваць на прыстойныя скідкі. Усе літаральна валіліся з ног, таму ўдзельнікі паездкі амаль адразу ж заснулі.

Мы з Андрэем (дарэчы, адзіныя з усіх удзельнікі ваяжу беларусы) вырашылі яшчэ раз выбрацца на Лох-Нес ноччу. Прыхапіўшы фотаапарат і некалькі бляшанак піва, павольна падышлі да вады. Была густая цемра. Нават фотаўспышка была не ў сілах рассеяць змрок далей, чым на два-тры метры. Так і атрымалася на фатаграфіях — нібыта стаіш на беразе Лох-Неса, а ззаду суцэльны шэры фон.

Так і не патрымаўшыся за ножкі або ласты няўлоўнай Нэсі, мы развіталіся раніцай з возерам Лох-Нес, якое стала нам амаль родным. Аднак у свядомасці кожнага з удзельнікаў экспедыцыі засталіся незабыўныя ўспаміны пра гэта месца, якое адносіцца да шэрагу загадкавых з'яў на планеце. Чуткам пра існаванне лох-нескай пачвары каля 1500 гадоў, але далёка не кожнаму, хто пабываў на возеры, удалося хоць на секунду пабачыць падводнага монстра. У тым ліку і нам. На світанні, націснуўшы на развітанне на клаксоны, мы выехалі ў бок Глазга.

Па дарозе назад нам пашчасціла пабываць у многіх памятных месцах Шатландыі. Цікава было пахадзіць па полі бітвы, дзе ў 1314 годзе шатландцы ўпершыню атрымалі перамогу над англійскай арміяй. Дарэчы, некаторыя эпізоды са знакамітага фільма "Смелае сэрца" былі зняты менавіта тут. На месцы змагання знаходзіцца вялізны камень, на якім высечаны памятны надпіс пра гэтую гістарычную падзею.

Горад Глазга, які займае першае месца ў Вялікабрытаніі па суднабудаўніцтве, уразіў нас прыгожымі старадаўнімі будынкамі ў цэнтры і шырачэзнай ракой Клайд, якая разразае горад на дзве амаль роўныя часткі. Сёйтой з нас хацеў застацца ў горадзе на начную дыскатэку. Вадзіцелі, якія вынеслі на сваіх плячах увесь цяжар дальніх перагонаў, марылі проста адаспацца. У выніку большасць удзельнікаў паездкі выказаліся за тое, каб ехаць далей. Прычым, упершыню за ўвесь час падарожжа, экіпажы машын дзіўным чынам раздзяліліся. Мы, гэта значыць тыя, хто ехаў у "Рэно", вырашылі завітаць у Бірмінгем. "Сеат" жа з яго экіпажам накіраваўся да Лондана. У Бірмінгем мы трапілі раніцай. Толькі ўзышло сонца, і гарадскія пейзажы выглядалі проста фантастычна. Груба апрацаваная каменная статуя суседнічала з вытанчаным, калі не сказаць ювелірнай работы, помнікам лорду Гладстану. У канцы XIX стагоддзя ўрад Англіі, які ён узначальваў, ажыццявіў захоп Егіпта. Удосталь налюбаваўшыся старадаўнімі плошчамі з дзівоснымі фантанамі, велічнымі будынкамі, падобнымі да палацаў, мы нарэшце выбраліся на трасу, што вяла на поўдзень.

Пад вечар за вокнамі аўтамабіля замільгалі знаёмыя краявіды. Палі, дзе зелянеў лікс (па-нашаму — лук-парэй), ужо зачакаліся сваіх работнікаў. Праехаўшы больш за дзве тысячы кіламетраў на поўнач і назад, мы вярнуліся ў Хершэм, затраціўшы на ўсё падарожжа больш як чацвёра сутак.

Станіслаў ДАРАШЧОНАК,
студэнт факультэта журналістыкі Белдзяржуніверсітэта.

НА ЗДЫМКАХ: від на Эдынбург; на Поўначы Вялікабрытаніі; возера Лох-Нес.

Фота аўтара.

Кожны, напэўна, марыць аб тым, як больш цікава і весела правесці канікулы, ды яшчэ аб тым, каб яны надоўга запомніліся.

Здзейсніць мары дзяцей, якія пражываюць на забруджанай радыенуклідамі тэрыторыі рэспублікі, дапамагло грамадскае аб'яднанне "Беларускі зялёны крыж", якое арганізавала экалагічную змену "Лясныя рабінзоны" ў дзіцячым рэабілітацыйна-аздараўленчым летніку "Лясная паляна" — ля вёскі Жодзішкі Смаргонскага раёна Гродзенскай вобласці.

У цудоўнае і маляўнічае месца на Віліі прыехалі дзеці з Гомельскай вобласці, Бранскай вобласці Расійскай федэрацыі, а таксама дзеці бежанцаў з Афганістана і Грузіі.

Рэха лета

Здружыла дзяцей Вілія

Аздараўленчы летнік "Лясная паляна" гасцінна расчыніў дзверы шматнацыянальнай дзіцячай сям'і, якая налічвала больш за 200 дзяўчынак і хлопчыкаў.

Для дзяцей было арганізавана добрае і якаснае шасціразовае харчаванне. У летніку яны атрымалі магчымасць прайсці курс разнастайнага лячэння, карыстацца спартыўнымі пляцоўкамі, трэнажорнай залай...

Але самымі добрымі лекамі, на мой погляд, былі вельмі цёплыя і сяброўскія ўзаеміны паміж педагогамі і дзецьмі.

Было вельмі прыемна працаваць як з вопытнымі, так і з маладымі калегамі з розных куткоў Беларусі, якія вельмі добрасумленна адносіліся да сваёй працы і добра ведалі, як знайсці шлях да дзіцячых душ. Менавіта спалучэнне вопыту і маладосці было важнейшай перадумовай паспяховай работы.

А мерапрыемстваў ладзілася шмат. Гэта і адукацыйна-выхаваўчая праграма "Лясная школа", якая давала магчымасць атрымаць веды па экалогіі, геалогіі, гідралогіі ў час заняткаў на прыродзе, "Школа Рабінзонаў" — навучанне прасцейшым навыкам выжывання ў экстрэмальных сітуацыях, авалоданне тэхнікай спартыўнага турызму, арыентавання. А якімі запамінальнымі сталіся аднадзённыя і двухдзённыя паходы па маляўнічых кутках Смаргоншчыны, падчас якіх дзеці змаглі прадэманстраваць не толькі свае фізічныя якасці, але і вытрымку, гатоўнасць аказаць дапамогу сябру, а таксама пасядзець ля турысцкага вогнішча і паспяваць шчырыя песні.

У летніку працавала больш за 10 разнастайных гурткоў, і дзеці маглі ў поўнай меры раскрыць свой талент.

Запамятаўся цікавы і вясёлы КВЗ паміж камандамі педагогаў і дзяцей. Да заканчэнні гульні у радасным хваляванні спявалі, абняўшыся, дзеці і дарослыя.

Не абышлося без сустрэч з цікавымі людзьмі. Так, вялікую цікавасць у дзяцей выклікала сустрэча з вядомай беларускай альпіністкай Ірынай Вяленковай, яна паказала відэафільмы, расказвала аб узыходжанні на вяршыні Гімалаяў, Цянь-Шаня, Кардыльераў.

Прыемна было бачыць, як дзеці розных нацыянальнасцей хутка знайшлі агульную мову. Дух сяброўства панаваў над Віліяй усю змену. Падумалася, вось бы некаторым палітыкам узяць прыклад з дзяцей. Здаецца, дзяцінства — гэта не толькі пэўны перыяд у жыцці чалавека, а таксама і пара набыткаў пэўных маральных якасцей.

...Адыходзілі "Ікарусы" з пляцоўкі летніка. Слёзы развітання на вачах дзяцей і дарослых, аўтографы у падораных кнігах, абмен адрасамі, цёплыя словы пажаданняў. Можа сустрэнемся зноў? Да пабачэння, "Лясная паляна".

Сяргей КЛЁСАЎ,
настаўнік Сялявіцкай сярэдняй школы Слонімскага раёна Гродзенскай вобласці.

Спорт

Вось дык васьмікласнік!

У новы рэйтынг Міжнароднай федэрацыі па шашках-64 (рускія шашкі) уключаны і вядучыя беларускія спартсмены. Спіс беларусаў узначальвае міжнародны гросмайстар Віталь Габрыялян з Мінскай вобласці з рэйтынгам 2668. Гэта — трэці паказчык у свеце, а першы (2680) — у расіяніна Аляксандра Кандаурава. Пасля В.Габрыяляна ідуць гросмайстры мінчанін Аркадзь Плакхін і Андрэй Валюк з Гродна.

У дзясятку мацнейшых беларусаў паводле рэйтынгу ўваходзіць і 13-гадовы міжнародны майстар — васьмікласнік сярэдняй школы № 7 Ваўкавыска Ігар Міхальчанка. Дарэчы, ён як пераможца чэмпіянату Беларусі 2000 года сярод дарослых шашыстаў пакуль застаецца чэмпіёнам краіны — чэмпіянат 2001 года адклаўся і пакуль не праводзіўся. Аднак у мінулым годзе тады яшчэ 12-гадовы кандыдат у майстры спорту Ігар Міхальчанка сенсацыйна пацясніў на другое-трэцяе прызавыя месцы гросмайстраў А.Валюка і А.Плакхіна.

Вільям АСТРЫНСКІ,
былы чэмпіён БССР па шашках.

Кветкі нашага саду

Шыпшына

Канец верасня. Шаты дрэў пераліваюцца ад цёмна-зялёнага да густа-жоўтага колеру. Яркім аранжавым палымнеюць клёны, адчайна чырванее рабіна.

Шыпшына, як належыць добрасумленнай грамадзянцы кветкавай дзяржавы, даўно адцвіла, і на месцы пяшчотна-ружовых кветак пярэсцяцца ярка-аранжавыя плодзікі.

І тут, надзіва суседкам, на адным з кустоў шыпшыны, цёмна-зялёнае ўбранне якога ўжо густа перасыпана жоўтым колерам, ярка загарэўся кветкавы бутон.

"Што надумала: зацвіла ў яе гады, ды яшчэ ў такую позную пару", — шапталі кумачкі-рабіны. Разважліва даводзіў пажылы клён: "Ці не позна пра каханне ўздумала, суседка? Во, ужо галава ў цябе сівая, а ты як у юнацтве палымнееш?"

А між тым, стомленыя пахмурныя людзі ішлі каля шыпшыны і, калі заўважалі нечакана яркую кветку сярод восеньскіх колераў, погляд іх святлеў, многія ўсміхаліся, на тварах яшчэ доўга захоўваўся задуменна-лятуценны выраз. Усе ўспаміналі пра вясну і думалі аб тым, што кахаць ніколі не позна.

Традэсканцыя

Традэсканцыі не падабалася паветра на кухні, таму расла яна павольна і мела нейкі сухотны выгляд.

Гаспадыня ўжо хацела яе выкінуць, але пашкадавала, ды паставіла на балкон. "Ну і замухрышка", — пагардліва падціснулі пялёсткі яркія герані. "У яе нават ніводнай кветачкі няма", — зняважліва дадала пышная гартэнзія. А ганарлівая прыгажуня-ружа нават не зірнула на новенькую: няма калі ёй заўважаць усялякіх недарэк, яна робіць найважнейшую справу— клапоціцца пра сябе каханую.

Традэсканцыя іх не слухала. Яна расправіла свае лісцейка, прагна дыхала чыстым паветрам — і кожная клетачка яе істоты поўнілася радасцю жыцця.

Аднойчы на балкон прыляцеў юны матылёк і залюбаваўся: "Ах, якая ж ты слаўная, традэсканцыя! Якія ў цябе прыгожыя лісточкі, якія грацыёзныя сцяблінкі!"

Матылёк прылятаў кожны дзень і кожны дзень знаходзіў новыя словы аб прыгажосці традэсканцыі.

Нават гаспадыня здзівілася: "Пабачце, якой прыгажуняй стала мая недарэка. Нават воблачка пяшчотна-белых кветак з'явілася! Ну, проста нявеста! Вось дык дзіва!"

А нічога дзіўнага якраз і няма.

Мы ўсе прыгажэем, калі нас кахаюць.

Кветкавыя пакуты

Дзве юныя сарокі адна перад адной стракаталі:

"Ах, што я пачула, што пачула! — спяшалася расказаць навіну адна, — як пакутуе бедная фіялка: гаршчочак цесны, паліваюць дрэнна, праветрываюць пакой рэдка. Яна так марыць пра сонейка, свежы ветрык, прасторную клумбу!"

"Ах, што я пачула, што я пачула! — перабівае другая, — як пакутуе бедная рудбекія! Вецер халодны, дождж калючы, ды яшчэ ў любы момант могуць зрэзаць на букет. Як яна марыць расці ў гаршчочку на цёплым падаконніку!"

Тут дзве стракатухі змоўклі і здзіўлена ўтаропіліся адна на адну.

Што тут казаць, вядомая ісціна: там добра, дзе нас няма.

Белая фіялка

Гаспадыня паставіла на падаконнік гаршчок з кветкай са словамі: "Ну, думаю, ты будзеш маёй лепшай кветкай!" Ох, не трэба было ёй так гаварыць! Усе кветкі нядобра паглядзелі на новенькую. Калі фіялка зацвіла, усе ахнулі, такімі незвычайна прыгожымі былі яе махровыя кветкі і кіпенна-белыя з пяшчотна-ружовымі кропелькамі па краёчках. Гаспадыня галасна, з захапленнем расхвальвала прыгажосць фіялкі, ганарылася ёю. "Паглядзіце на гэтую ганарліўку, чым тут ганарыцца — белым колерам? — зелянела ад злосці гартэнзія, — Ды я, як толькі пажадаю — сама белымі кветкамі магу зацвісці".

"Можна падумаць, гэта яна — царыца кветак", — пагардліва крывіла чырвоныя вусначкі ружа. "Паглядзіце, начапіла белую сукенку і ганарыцца, быццам яна не такога ж роду, як і мы", — абураліся ружовыя фіялкі.

"Ды не ганаруся я, проста ў мяне такі сорт", — даводзіла белая прыгажуня. Аднак яе ніхто не слухаў, усе фыркалі і адварочваліся.

І вось аднойчы гаспадыня прыйшла на кухню і вохнула ад засмучэння: белыя пялёсткі пажухлі, лісцейка скурчылася як ад полымя, прыгажуня завяла.

Гаспадыня, безумоўна, не зразумела, што белую фіялку згубіла чорная зайздрасць.

Лясная герань

Сярод зеляніны яркім пунсовым колерам квітнела герань. Была яна такой пранізліва-прыгожай, што птушкі заміралі ў палёце і любаваліся чароўнай прыгажосцю.

"Ах, ну проста пунсовая кветачка!" — захапіўся грыбнік, які выпадкова зазірнуў на паляну.

Ён далікатна выкапаў кветачку, прынёс у свой садок, пасадзіў на клумбе. Кожны дзень чалавек паліваў кветачку, некалькі разоў падліваў угнаенні. Але, нягледзячы на ўсе клопаты, пунсовыя пялёсткі скурчыліся, кветачка звяла.

На чужыне не кожная кветачка прыжыцца можа. Вольна і моцна трымала герань сваё карэнне толькі няхай і ў беднай, але роднай зямельцы.

Зусім простая гісторыя

Гаспадыня паехала ў адпачынак і даручыла суседцы паліваць кветкі. Суседка даглядала кветкі неахайна, так што многія раслінкі падсохлі і завялі. Гаспадыня завохкала, зажурылася, аднак адразу ўзялася за працу. Перасадзіла кветкі, шчодра палівала іх кожны дзень, прыгаворваючы: "Ну, што ж гэта вы, мае каханенькія-родненькія, задумалі? Я вас так даглядала, так песціла, і ўсё дарэмна?"

Першымі ачуліся і ярка заквітнелі герані, за імі — фіялкі, фуксія, гартэнзія і бальзамін. За вокнамі — халодны вецер, калючы дождж, а на падаконніку — ласкавае лецейка з яркай зелянінай і прыгожымі красачкамі.

От яно як атрымліваецца: і краска разумее, калі да яе — з пяшчотай і каханнем.

Нават кветка разумее...

Амаль як у песні

Па баках асфальтавай сцяжынкі растуць дрэвы. Малады клён і юная рабіна, амаль як у песні перапляліся галінамі. І вось ужо сярод рабінавай лістоты праглядаюць кляновыя лісты, а на зграбнай жоўтасці клёна ярка блішчаць рабінавыя гронкі.

Дрэвы нахіліліся адно да аднаго, перапляліся, нібы жадаючы зліцца ў адзінае. Ды дзе там, хоць і вузенькая між імі сцяжынка, а не перайсці яе, не пераступіць...

У дрэў — як у людзей, як у песні — у жыцці ёсць такія перашкоды, якія нішто не адолее, нават каханне.

Стагоднік

Сярод пышнае зеляніны і квецені не цвіў адзін калючы стагоднік. "Калі зацвіцеш, сусед?" — з'едліва падбівала ярка-чырвоная герань. "Хіба ты не ведаеш, як яго завуць? Мабыць, нездарма, ён раз у сто гадоў цвіце", — дадавала яе ружовая сяброўка. "Распусціў свае калючкі, усе лісточкі мне пашкодзіў", — скардзілася далікатная бягонія.

Але тут у пакой зазірнула гаспадыня. Яна зрэзала лісток стагодніка і прыклала да ранкі на руцэ. "Дзякуй табе, сябра, — сказала яна стагодніку, — усю маю сям'ю ты лечыш, усім дапамагаеш".

Тут балбатухі-суседкі збянтэжана змоўклі.

Стагоднік, безумоўна, мог бы зараз адказаць суседкам-дурнічкам, але ён прамаўчаў. Стагоднік быў ужо немалады і разумны, і думкі яго былі высокія і мудрыя. Стагоднік ужо даўно зразумеў: нават калі табе суджана пражыць сто гадоў, усё роўна не трэба бавіць час на мышыную валтузню.

Няхай жыве "сёння"!

Восень у той год была надзіва цёплая, сухая і сонечная. Юная яблынька, якой так хацелася хутчэй стаць дарослай, не ўстрымалася і выбухнула — заіскрылася пяшчотна-ружовай квеценню. Ах, якая яна была прыгажуня! Хто не ішоў — захапляўся. Маладым ля такой прыгажосці хацелася спяваць ад шчасця. Больш сталыя людзі са шчаслівым замілаваннем успаміналі сваю вясну. Усе разумелі, што прыгажосць яблыні — толькі на імгненне, не сёння-заўтра прыйдуць маразы і пяшчотна-ружовы цудператворыцца ў брудныя лахманы.

Аднак жа яблынька была такой прыгожай, такой адчайна-шчаслівай, што ніхто не хацеў думаць пра журботнае "заўтра".

Няхай жыве "сёння"!

Галіна КАПЕЦКАЯ,
настаўніца гімназіі Светлагорска.

Другі вынік на планеце

У Брэсце ў межах праграмы Рэспубліканскіх студэнцкіх гульняў, якія праводзіць Рэспубліканскі цэнтр фізічнага выхавання і спорту навучэнцаў і студэнтаў Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь, завяршыўся чэмпіянат па лёгкай атлетыцы.

Спаборніцтвы адбыліся на добрым арганізацыйна-масавым узроўні. У выніку студэнты паказалі нядрэнныя вынікі.

Асабліва паспяхова выступаў Генадзь Мароз з Беларускай дзяржаўнай політэхнічнай акадэміі, якому не было роўных. У скачках у вышыню ён адолеў 2,33 м — другі вынік сезона ў свеце.

У спаборніцтвах кідальнікаў молата перамогу атрымаў студэнт Беларускай дзяржаўнай сельскагаспадарчай акадэміі Андрэй Варанцоў. Яго вынік — 77,23. Адзнаку ў 62,17 перакрыла Таццяна Дзёміна з Магілёўскага дзяржаўнага універсітэта. А ў кіданні дыска — 62,50 — вызначылася Людміла Старавойтава з Гомельскага дзяржаўнага універсітэта. Сярод мужчын перамог Леанід Чарэўка з Міжнароднага гуманітарна-эканамічнага інстытута — 64,58.

Лёгкаатлет Ігар Жаваронак з Брэсцкага дзяржаўнага універсітэта двойчы ўзнімаўся на п'едэстал гонару. Яго вынік — 3000 метраў з перашкодамі і 5000 метраў.

Мацнейшай у забегу на 400 метраў з бар'ерамі аказалася студэнтка Міжнароднага гуманітарнага эканамічнага інстытута Таццяна Курачкіна — 58,7. Дыстанцыю 100 метраў з бар'ерамі хутчэй за ўсіх пераадолела яе калега з гэтай жа ВНУ.

Пётр ШУБЯНОК.

Галоўны рэдактар Аляксандр Гайдук

ЗАСНАВАЛЬНІК — МІНІСТЭРСТВА АДУКАЦЫІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

Рэгістрацыйны нумар 197.

НАШ АДРАС:
220034, МІНСК, ВУЛІЦА ЗАХАРАВА, 42.
Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 36-91-42; намеснікаў галоўнага рэдактара — 36-90-63, 36-40-63; бухгалтэрыі — 36-53-22; рэкламы — 36-40-63; аддзелаў: школ — 36-43-62; праблем выхавання, навукі — 36-43-71, 36-90-63; інфармацыі —36-43-71; ВНУ і тэхнікумаў — 36-44-25; прафтэхадукацыі, пісьмаў і сацыяльных праблем — 36-44-25; культуры — 36-41-55.

Аўтары допісаў у рэдакцыю паведамляюць сваё прозвішча, поўнасцю імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі (нумар пашпарта, дату выдачы, кім выдадзены пашпарт), асноўнае месца работы, зваротны адрас, нясуць адказнасць за дакладнасць фактаў і іншай інфармацыі.

Пісьмы, рукапісы, фотаздымк і малюнкі не рэцэнзуюцца і не вяртаюцца.

Аб'явы могуць друкавацца не толькі на дзяржаўнай, але і на замежных мовах.

Меркаванне аўтараў публікацый не абавязкова адлюстроўвае пункт гледжання рэдакцыі.

Адказны дзяжурны Уладзімір НОВІК.

Рэспубліканскае унітарнае прадпрыемства друкарня выдавецтва "Беларускі Дом друку", 220041, Мінск, праспект Ф.Скарыны, 79.
Аб'ём — два друкаваныя аркушы. Спосаб друку — афсетны. Фармат А2. Індэкс 63867.
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 Замова №5579
П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
Падпісана да друку 17.9.2001 г. у 18.10
Наклад 30.000 паасобнікаў.